

OUDHEIDKUNDIGE VERENIGING

MEDENBLICK

OPGERICHT 1962

Inhoud

Pagina

Inhoud	
Voorwoord door Jacqueline Mul-Paardekooper	1
Medemblik en het water door Sjaak Pronk	2 - 9
De onbekende dijken van Medemblik door Ad Kamma	10 - 17
Toen en Nu: Medemblik en het water door Jan Beek en Arnold de Greeuw	18 - 27
Juf Fien Geusebroek (1913-1994) door Ad Dudink	28 - 32
Medemblik en de industrialisatie na WO II (2) door Sjaak Pronk	33 - 47
Jaarverslag 2014-2015 door Ronald Boekel	48
Colofon	

Voorwoord

Hierbij bieden wij aan: Jaaruitgave nr. 24.

Medemblik, ontstaan aan en gevormd door het water. Die omstandigheid heeft de stad gemaakt tot wat zij is en waar wij zo verknocht aan zijn. Water schiep kansen (nijverheid, transport, handel), maar ook gevaar (wateroverlast, overstromingen). Over dat laatste gesproken, het is dit jaar honderd jaar geleden dat een watersnoodramp toesloeg in delen van Noord-Holland. Deze Zuiderzeestormvloed van januari 1916 veroorzaakte naast dodelijke slachtoffers ook een enorme materiële schade. Ter hoogte van Andijk ontstond een zeer kritieke situatie, een dijkdoorbraak kon maar net worden voorkomen. De aanleg van de Afsluitdijk en de hiermee samenhangende inpolderingswerkzaamheden werden mede als gevolg van deze ramp vanaf 1918 voortvarend ter hand genomen. Deze werkzaamheden gaven de Zuiderzeeregio een geheel ander aanzien. Ook Medemblik veranderde mee. Al met al voor de redactie voldoende reden om de inhoud van deze Jaaruitgave voor een belangrijk deel water als thema mee te geven.

Dat water een belangrijk element vormt voor specifieke vormen van bedrijvigheid laat Sjaak Pronk mooi zien in zijn bijdrage 'Medemblik en het water'. Aan de hand van beschrijvingen van de visserij, de jachthaven en de groenteveiling komen tal van zaken ons weer helder voor de geest.

Met het ons omringende water is het hebben en houden van droge voeten een belangrijke voorwaarde voor alle activiteiten in onze stad. Dijken vormen daarbij onmisbare waterstaatkundige werken. In de stad zijn die dijken haast versmolten in hun directe omgeving. Ad Kamma laat met zijn artikel 'De onbekende dijken van Medemblik' zien waarom we nog steeds droge voeten hebben in de stad.

Ook in deze uitgave nemen Jan Beek en Arnold de Greeuw ons mee in het Medemblik van 'Toen en Nu'. Zij hebben zich laten inspireren door het thema 'Medemblik en het water'. Dit thema levert verrassende en mooie beelden op van o.a. de havens, de Wieringermeerpolder, de sluizen en vaarten.

Ad Dudink besteedt in zijn bijdrage aandacht aan een markante stadsgenote die bij iedereen bekend is: Fien Geusebroek. Aan de hand van de vele en zeer uiteenlopende activiteiten en bezigheden van Fien treedt zij in de beleving van de lezer, als vanouds, weer even op de voorgrond.

Zoals beloofd in de vorige editie een eerste vervolg op 'Medemblik en de industrialisatie na WO II'. In deel twee laat Sjaak Pronk ons weer zien hoe veelzijdig de bedrijvigheid in onze stad is en hoeveel van de bedrijvigheid met het water is verbonden.

De jaaruitgave wordt afgesloten met het jaarverslag van ons bestuur.

Heel veel lees-genoege met deze jaaruitgave.

Namens de redactie,
Jacqueline Mul-Paardekooper

Medemblik en het water

Bij het thema 'Medemblik en het water' kan niet worden volstaan met het belichten van een aantal industriële bedrijven, want met betrekking tot dat thema is er meer, zoals de jachthaven, de visserij en het vervoer en veilen van tuinbouwproducten over het water. Die drie onderwerpen komen hieronder aan de orde.

Visser Henk de Beer

Henk de Beer komt uit een echt vissersgeslacht. Ik put voor een korte geschiedenis van het geslacht De Beer uit aantekeningen van zijn oudste zus Riet Pronk-de Beer, weduwe van Rein Pronk. In het huwelijksregister van Den Haag staat bijvoorbeeld vermeld Cristiaan Simonsz. De Beer, varensgezel van Hoorn. De hele familie De Beer woonde in Hoorn, was remonstrant en oefende de volgende beroepen uit: visser, visventer, reder van vissersschepen, keurmeester van vis, touwslager, schipper, varensgezel, havenmeester, koopman van netten en touw.

We pakken de geschiedenis van de familie De Beer op in 1925. De Afsluitdijk kwam eraan en de opa van Riet en Henk, Willem geheten, voorzag het einde van de visserij. Met name zou het afgelopen zijn met het haringvissen door de komst van zoetwater en kennelijk had hij niet veel vertrouwen in een overstap naar andere vissoorten. Opa Willem stopte daarom met vissen, kocht een tjalk (de Jonge Jan) en werd vrachtaarder. Zoon Jan werd op 11-jarige leeftijd van school gehaald om als knecht te fungeren. Hij voer door heel Nederland en heeft onder meer ook stenen aangevoerd voor de bouw van de Zuiderzeedijk. Toch beviel dat vrachtvaren niet zo en opoe Marie vond het niet geweldig om zo'n kleine roef als domein te hebben. Aangezien het vissen toch in het bloed zat, liet Willem in 1934 een schouwtje bouwen: de HN 20. In Hoorn zat hij echter niet meer zo op zijn plaats en toen hij hoorde over de grote mogelijkheden om in Den Oever bij de Afsluitdijk met fuiken op paling te vissen verkaste hij in 1936 naar die plaats.

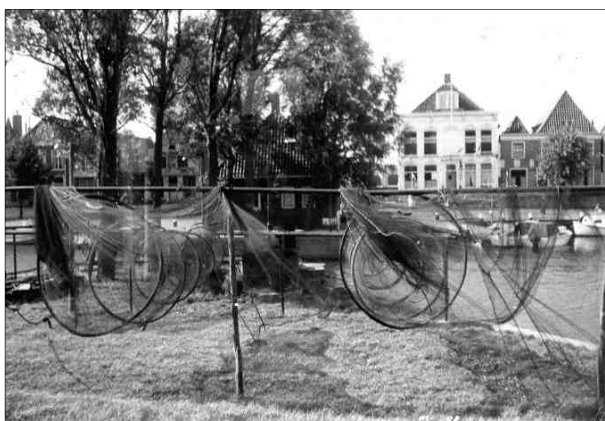

Afb. 1: Henk de Beer in de ME30 (1958).

Het waren allemaal beroepen die met water en vis te maken hadden. De aantekeningen van Riet zijn opgenomen in de plakboeken die Ina de Beer-Klompe, de vrouw van Henk, heeft samengesteld. Die plakboeken hebben, met een toelichting van Henk en Ina, als informatiebron voor dit stuk gediend.

De boot kreeg nu het nummer WR 300. Zoon Jan ging met hem mee en trouwde in 1937 met Gré de Reus. Riet en Henk zijn daar geboren. Willem viste daar echter zonder vergunning en de andere vissers maakten het hem onmogelijk om er te blijven. Hij is toen verhuisd naar Medemblik en de boot werd weer omgenummerd: ME 30. Jan was in september 1939 gemobiliseerd, tijdens de oorlog krijgsgevangen gemaakt en ontsnapt.

Hij kwam met zijn gezin in 1941 in Medemblik wonen en daar zijn nog Willy (bekend van het schaatsen) en Willem geboren. In 1947 wilde Jan een groter schip, dat liet hij bouwen in Monnickendam. Dit werd de nieuwe ME 30. De oude werd verkocht aan broer Jan van opa Willem en ging weer verder als HN 20. Tijdens de watersnood van 1953 is vader Jan met vele andere vissersschepen nog naar Zeeland opgestoomd om te helpen bij het redden. Maar daar was voor hen weinig te doen door een overdaad aan helikopters en vaartuigen van de marine. Inmiddels was vader Jan door de (plannen tot) inpoldering van het IJsselmeer sterk gaan twijfelen aan de toekomst van de visserij. Hij besloot om met draglines te gaan deelnemen aan die inpoldering.

Afb. 2: De fuiken hangen te drogen (ca. 1964).

Henk werd als 14-jarige van school gehaald om met opa te gaan vissen. Op 15-jarige leeftijd werd hij schipper en in die tijd stopte opa en kwam Henk Arends erbij als zijn scheepsmaat. Vader Jan redde het echter niet in het milieu van landontginners. Opa Willem nam vervolgens het voortouw voor diens terugkomst als visser op de ME 30 door die boot drie meter te laten verlengen op de werf van Jongert. Zo was er meer ruimte om te werken aan boord en hebben ze gedrieën jarenlang gevestigd. Het belangrijkste was de paling, maar naarmate het IJsselmeer zoe-ter werd kon er ook op snoekbaars worden gevestigd, evenals op blei, bot, voorn en spiering. In 1964 hebben ze nog samen een schuur gebouwd voor de opslag van hun netten. Dat is nu Restaurant d'Artiest!

In de tijd dat Willem en Jan de Beer in Medemblik begonnen te vissen, waren er naar schatting van Henk ca. 14 beroepsvissers in Medemblik werkzaam. Zij visten met kleine bootjes en niet met een kotter als de ME 30. Geleidelijk aan lieten zij zich door de regering uitkopen in het kader van een saneringsregeling, met uitzondering van Gerard Manshanden en zijn vader. Begin jaren '70 begon vader Jan de Beer ook aan uitkopen door de regering te denken en in 1972 greep hij de gelegenheid aan. Het bedrijf stopte in 1973; de ME 30 werd verkocht. Jan heeft daarna nog vele jaren op de Romantische Markt gestaan om het boeten van netten te laten zien.

Voor zoon Henk was dit alles natuurlijk een hard gelag omdat bij de visserij zijn hart lag. Toch toont hij hierover geen verbittering, want dat ligt niet in zijn aard. Henk is als mastenmaker gaan werken bij Conyplex. Daar heeft hij, tot zijn afkeuring, met onder meer Ted Stroet en Ate Lageveen samengewerkt. Henk Arends ging bij de Hoogovens werken.

Toen de visserij eenmaal aan kant was zijn Henk en Ina in 1976 beheerder geworden van Kasteel Radboud. Het was daarbij de bedoeling om de bijbehorende woning te betrekken, maar het duurde erg lang voordat het Rijk toestemming gaf. Intussen had vader Jan het huis al verkocht en konden zij op dat moment geen kant op. Tandarts Van der Kolk heeft toen ingegrepen en voor een versnelde procedure gezorgd. In oktober 1997 zijn ze weer op het Achtereiland teruggekeerd.

Het IJsselmeer biedt, zoals bekend, meer mogelijkheden dan om op te vissen. Je kunt er in zwemmen en 's winters vriest het wel eens dicht en als je geluk hebt kun je er zelfs op schaatsen. Op beide vlakken hebben Henk en Ina zich niet onbetuigd gelaten!

We beginnen met het ijs. De ME 30 had als bijzonderheid dat hij van erg dik ijzer was gebouwd. Dat maakte hem ook geschikt voor de inzet als...ijsbreker. In de winter ging Henk geregeld met zijn vader of Henk Arends op pad om de kanalen open te houden van Kolhorn naar Schagen en Alkmaar.

Afb. 3: IJsbreken (ca. 1964).

Hoewel hij al varende door bijvoorbeeld de zijkant van de Westerhaven, de schaatsbanen zoveel mogelijk ontzag, werd hij niet met blijdschap begroet door de schaatsliefhebbers. Gelukkig kon Henk daar wel wat tegenover stellen. Hij volgde altijd de weersomstandigheden en zo ging hij begin januari 1963 met een ijsbijl gewapend steeds verder het IJsselmeer op. Het ijs was al 25 cm dik en het vroom dat het kraakte.

Henk begon aan stoutmoedige ondernemingen te denken. Deze ondernemingen staan uitgebreid beschreven in het mooie boek dat hij schreef over de winter van 1963: In de ban van het ijs. Ik volsta hier met te memoreren dat Henk op 16 januari om 9.30 met zijn broer Wim op de brommer over het ijs koers zette naar Stavoren. Kompas was niet nodig, want die koers kende hij op zijn duimpje. Onderweg werd geregeld het ijs gemeten en dat bleek vaak verbazingwekkend dik. Na 2,5 uur waren ze aan de overkant en eenmaal teruggekeerd wist Henk de ijsclub Radboud warm te maken voor het plan een ijsbaan te schuiven en een schaatstocht te organiseren. Een eerste schaatstocht vond plaats op 21 januari, waarna op 20 februari een autotocht werd georganiseerd. Diverse andere tochten zijn er geweest, onder meer naar Workum. Steeds was Henk bij de organisatie betrokken en hij is ook in latere jaren het IJsselmeer via het ijs overgestoken.

Dan het zwemmen. Het begon allemaal met de Rijswijkse monteur Jan van Scheijndel, die als hobby het langeafstand zwemmen had. Hij had al drie races in Engeland gewonnen en het plan opgevat om Het Kanaal over te zwemmen. Als training wilde hij van Stavoren naar Medemblik zwemmen en daartoe had hij contact opgenomen met Wally Vreijzen, VVV-organisator in dienst van de gemeente.

Vreijzen had drie jaar daarvoor al eens een balletje opgegooid voor zo'n wedstrijd, maar kreeg geen toestemming van de KNZB die ook dit keer afwachtend bleef. Maar Vreijzen had de zaak prima georganiseerd met onder meer de ME 30 als loodsboot.

Henk was schipper tijdens de geslaagde overtocht op 20 juli 1968 door Van Scheijndel onder zware omstandigheden; hij redde het maar net aan. Een jaar later wilde Van Scheijndel heen en weer zwemmen tussen Stavoren en Medemblik. Op 19 juli 1969 deed hij daartoe een poging en haalde het niet, al zwom hij in 10,5 uur wel 35 km in totaal. Henk de Beer fungeerde wederom als loods en verrichtte een bijzondere prestatie: hij voer niet per motorboot, maar roeiend in een ijzeren boot! Henk werd vervolgens als gast uitgenodigd bij de poging van de gelegenheidszwemploeg 'Haagse Bluf' om het estafetterecord over Het Kanaal te breken. Jan van Scheijndel maakte deel uit van deze ploeg en het lukte ze om een nieuw record te vestigen. Belangrijker voor Medemblik was dat met de voorafgaande geslaagde oversteken de kiem was gelegd voor de eerste nationale zwemmarathon van Stavoren naar Medemblik, gehouden op 11 juli 1970. Henk en vader Jan fungeerden hierbij als loods.

Deze marathon bestaat nog steeds en ook de Medemblikker jeugd werd door het 'zwemvirus' aange-stoken! Jack Brakeboer nam op 22 augustus 1970 deel aan een trainingstocht van twee ervaren langeafstandswimmers en volbracht deze in ruim acht uur! Jack heeft aan meerdere marathons deelgenomen; bij de tweede in 1971 werd hij vijfde. Tja...en het kon niet uitblijven: Henk opperde bij Jack het idee om een zwemestafette te organiseren van Stavoren naar Medemblik.

Afb.4: Jack Brakeboer zwemt als eerste Medemblikker van Stavoren naar Medemblik (22-08-1970).

Die zag dat meteen zitten en er werd een ploeg geformeerd uit leden van de Reddingsbrigade: naast Jack waren dat Marijke Zeekant, Kees Bobeldijk, Anton Bloothoofd, Ben Lak en Ton Kroeze. In 7 uur en 42 minuten wisten zij de tocht te volbrengen op 15 augustus 1971. Henk was weer schipper op de loodsboot ME 30 en Ina was coach. Ook deze estafettetocht is enkele keren herhaald.

Tenslotte nog enkele leuke of interessante wederwaardigheden. In juli 1971 werd Henk gevraagd om te helpen bij het uitzetten van een lijn voor de gaspijp die de NAM in het IJsselmeer wilde aanleggen om het gas van Slochteren te vervoeren naar een punt bij de Lely, waarna het getransporteerd zou worden naar een verdeelstation in de Wieringermeer. Er liggen nu drie pijpen met een doorsnee van 1.40 meter. Tijdens het leggen van de pijpen stootte men op een enorme kei uit de IJstijd; die ligt nu bij Henk voor het huis! Verder waren er in april 1978 opnamen op kasteel Radboud voor een Engels-Duitse spionagefilm die zich afspeelde in 1890. Henk had een rolletje als Engelse lord, Ted Stroet had (met eigen snor) ook zo'n soort rol en Jaap Olt-hof speelde een waard achter de bar.

Ik ben in de drie vuistdikke albums, die door Ina zijn samengesteld, veel bijzondere verhalen tegengekomen. Misschien is het een idee om de albums te zijner tijd een plaats te geven in het archief van de Oudheidkundige Vereniging "Medenblik".

Havenmeester Piet Vroonland

Piet Vroonland is geboren op Colijnsplaat (Zeeland), maar al spoedig verhuisde het gezin Vroonland naar Amsterdam waar zijn vader sleepbootjes in de vaart had. Piet heeft er 20 jaar gewoond. Hij kwam als jonge jongen vaak in Medemblik. Daar had een zakenrelatie van zijn vader, met de bijnaam Oompie, een kamer bij café Brakeboer. Oompie had een dekschuitenpark in Amsterdam. Piet en zijn vader kwamen er om te vissen. Verder had Piet al snel een oogje op een buurmeisje, Willy Manshande, en met haar is hij nog steeds getrouwd.

De bedrijvigheid in de Amsterdamse haven liep echter terug en zo ook het bestand aan sleepboten van vader Vroonland. Piet zou op de laatst overgebleven boot gaan varen, maar daar zag hij geen heil in. Hij ging liever naar...Medemblik en kon als timmerman aan de slag bij Conyplex. Maar een dak boven zijn hoofd was er niet echt voor Piet. Na acht maanden kon hij aan de slag bij Rijkswaterstaat, eerst in het onderhoud aan bruggen en sluisen met een dag per week vervanging van de havenmeester. Vervolgens ging hij aan de slag op de peilvlet en heeft hij tien jaar de waterstanden in en rond Medemblik gepeild totdat Rijkswaterstaat hem opdroeg dit werk in Lelystad te gaan doen. Dat zag Piet niet zitten en gelukkig kon hij overstappen naar de functie van assistent-havenmeester van de jachthaven, dat was toen nog alleen de Westerhaven.

Dat was in 1980, waarna hij in 1982 de functie van havenmeester overnam van Simon van de Pol.

Afb. 5: Havenmeester Vroonland (ca. 1997).

Uiteraard heeft Piet ook kennis van de geschiedenis van de jachthaven. Ik vernam van Henk Letschert jr. dat zijn vader bij de totstandkoming van de jachthaven nauw samenwerkte met ene Kasemier. Dat blijkt Tom Kasemier te zijn geweest en Piet is hier heel stellig over, hij was de grondlegger van de watersport in Medemblik! Kasemier vervulde als marineofficier de functie van havencommandant te Den Helder. Na zijn pensionering is hij in Medemblik komen wonen in het bruine houten huis tegenover de meelmolen. Dat huis noemde hij De Opper.

Een belangrijke daad van Kasemier was dat hij ervoor gezorgd heeft dat Medemblik de trainingslocatie werd voor de tien boten in de Drakenklasse die de marine bezat. Tot dan toe werd in het Marsdiep getraind, maar dat had nadelen die Medemblik niet had. Dit was rond 1955. Er waren om de vijf jaar internationale wedstrijden in bijvoorbeeld Kiel of een Engelse havenstad waar ook Amerikanen aan deelnamen.

Medemblik kreeg de organisatie van de wedstrijd op een gegeven ogenblik toegewezen en hiermee is het als wedstrijdcentrum op de kaart gekomen. Ook het zomerkamp is hierdoor ontstaan. Twee jaar geleden is deze wedstrijd weer in Medemblik gevaren met wel honderd boten!

Door toedoen van Tom Kasemier zijn er Olympische banen voor de kust van Medemblik gecreëerd, die er nog steeds liggen, maar helaas zijn de Spelen voor Nederland toen niet doorgegaan. Tom Kasemier maakte deel uit van de groep die de Stichting Jachthaven heeft opgericht, met onder meer burgemeester Letschert, dokter Abels, tandarts Van der Kolk, Rinus Bood en Jan Beek (uit het hoofd opgesomd).

Op dit moment is de gepensioneerde Medemblikker huisarts Jan Reeskamp voorzitter en is ook oud-notaris Van de Stolpe zeer actief in de Stichting. Tom Kasemier moeten we nog in een ander verband noemen: de reddingboot.

Medemblik mocht dan een naam hebben gekregen op het gebied van de zeilsport, de faciliteiten waren daar op een zeer belangrijk punt bij achtergebleven. Dat bleek op wel heel dramatische wijze toen bij rustig weer een charterboot, De Witte Olifant, op 300 meter van de haven van Medemblik omsloeg. In allerijl werden op chaotische wijze reddingsacties op touw gezet en je kon jochies in rubberboten pijlsnel zien uitvaren om de drenkelingen te gaan redden. Er waren enkele doden te betreuren en het was duidelijk dat er iets moest veranderen.

In eerste instantie staken Piet Vroonland, Bob Kristel en Jan Draaisma sr. de koppen bij elkaar en al spoedig kreeg Tom Kasemier hier lucht van. Hij vertelde dat hij zich verantwoordelijk voelde door als promotor van de watersport in Medemblik geen oog te hebben gehad voor calamiteiten die zich zouden kunnen voordoen. Jan Draaisma werd verzocht uit te zoeken wat een reddingboot kostte en toen Piet en Jan het benodigde bedrag van 45.000 gulden kwamen melden, schreef hij ter plekke en voor eigen rekening een cheque uit voor dat bedrag! In 1996 is toen de Stichting Reddingboot opgericht en na het overlijden van Tom Kasemier kreeg die Stichting nog eens 25.000 gulden uit zijn nalatenschap.

Gaan we weer terug naar het werk van Piet Vroonland als havenmeester, een functie die hij tot 2014 heeft vervuld. Hij is nu nog assistent bij zijn opvolger Peter Vroonland. Er zijn veel investeringen gedaan in de vorm van restauratie van de loopdekken, die later vervangen werden door drijvende steigers. Uniek was de kraan aan de havenkant, waarbij werd samengewerkt met Thomas van Hulsen. Naast de vaste plaatsen zijn er veel passanten die Medemblik weten te vinden, ook vanuit andere IJsselmeerhavens. In de topjaren heeft de jachthaven wel 7.000 passanten gehad. Nu ligt dat aantal op 3 à 4.000, al zijn de boten wel een stuk langer.

Bedenk wel dat we het alleen over de Westershaven hebben en niet over de Ooster- en Pekelharinghaven of het Regatta Center. Piet ziet de drukte in de watersport afnemen door onder meer de vergrijzing: jongere mensen kiezen vaak voor andere vormen van vrijetijdsbesteding. De opkomst van andere landen met name rond Oostzee en de Mecklenburger Seenplatte speelt daarbij ook een rol. Andere veranderingen zijn de uitbesteding van het onderhoud en de opkomst van het huren van boten (met name in Friesland vind je verhuurbedrijven).

Een leuk verhaal is nog dat Piet op een gegeven moment begon met het kweken van futen. Die vogels hebben de handige gewoonte om hun nesten te bouwen van allerlei spul dat ze op de waterbodem vinden. En zo zag Piet op een gegeven ogenblik een deel van een kunstgebit in een nest liggen. Hij heeft dat achter het raam opgehangen met een briefje: ondergebit zoekt bovengebit!

Ook vertelt hij nog over enkele bekende namen die hun boot in de haven hadden liggen: Henny Huisman, Peter Faber, Joop Braakhekke om er een paar te noemen. Piet zette hen dan in bij de promotie van Medemblik. Maar de meest bijzondere persoon die Piet noemt is Herman Jansen die met zijn boot 'Sounion' als eerste Nederlander solo de wereld over is gezeild. Later is hij in 100 dagen van Medemblik naar New Port, in Amerika, en weer terug naar Medemblik gezeild. Herman heeft daar twee boeken over geschreven: 'De horizon zeilde mee' en 'In 100 dagen heen en terug'. In de zeilwereld zijn dat beroemde boeken die nog steeds als leidraad worden gebruikt. Herman Jansen is nu 91 en woont nog steeds in Medemblik.

Varende tuinders en hun veiling

De Vier Noorder Koggen (VNK) was vroeger een vaarpolder. De talrijke Medemblikker tuinders voeren 's ochtends vroeg uit met hun schuiten, om aan het eind van de dag weer terug te keren. In oogsttijd waren die schuiten dan volgeladen met aardappelen, kool etc. Voor de verkoop van hun producten waren de tuinders aanvankelijk aan de genade of ongenade van de handelaren overgeleverd (zie het hieronder genoemde voortreffelijke artikel van Cor de Bakker).

In navolging van Broek op Langedijk, waar in 1887 de eerste bloemkool werd geveild, werd in Medemblik de veiling 'De Eendracht' opgericht. Deze begon op 4 juni 1894 met haar werkzaamheden aan het Achterom, want het was een vaarveiling. Het vervoer naar het achterland geschiedde met de stoomtram en het was dus makkelijker om de veiling te verplaatsen naar de Groene Singel. Aan de Zandwegsloot kwam een marktterrein met laad- en losplaats. Naderhand werd ook een katholieke veilingvereniging opgericht, St. Joseph geheten, waarna de twee verenigingen in 1945 fuseerden tot de veilingvereniging Medemblik en Omstreken: MEO. In 1948 kwam een nieuw kantoor met pakhuis op het terrein van de katholieke vereniging, hoek Meerlaan.

Een tuinder die hier nog uit eigen ervaring over kan vertellen is Arie Dudink, geboren te Onderdijk in 1937. Zijn vader was in 1936 een tuindersbedrijf begonnen in de VNK. Het vervoer naar en van het land geschiedde per houten schuit. Zo'n schuit heette een boeier. Ieder voorjaar moest de boeier op de kant, op grasveldje 't Bon vlak voor de Grote Vliet, om geteerd te worden. De binnenkant werd dan bestrooid met schelpjes om te kunnen blijven lopen wanneer door de hitte de teer begon te smelten. Vader Dudink bezat 2 ha land met als voornaamste product vroege aardappelen (Eerstelingen). Het werk daaraan viel in de periode mei tot 6 juli (dan moesten de aardappelen eruit zijn). Daarna werden er bloemkool en slabonen verbouwd, met daarnaast uien en sluitkool.

Afb.6: Schuiten op weg naar de veiling (ca. 1915).

De producten werden naar veiling St. Joseph gebracht door vrachtaarder Cees Dekker (bijgenaamd Blok). De route liep langs het Overleker Kanaal. Grotere tuinders als Smak vervoerden overigens zelf naar de veiling, zij hadden al snel een eigen motorschuit. Arie begon op 15-jarige leeftijd in het bedrijf van zijn vader. Zijn eerste klusje was een eenmalige tocht met een roeiboot, een zogeheten knoe, gevuld met 100 kg eerste aardappelen voor de veiling die het seizoen opende: opbrengst f 1,- per kg!

Terzijde: Op het Geldelozepad woonde 'varende tuinder' Klaas Swart. Zoon Piet, nu bloemist op de Nieuwstraat, weet nog dat hij met zijn vader met de schuit naar het land ging. 's Ochtends om een uur of vier of half vijf werd hij dan geroepen door zijn vader: Piet, opstaan! Dirk Rosendaal (de buurman, SP) is al weg hoor!! Zo maakten ze elkaar gek, zegt Piet, en zo ging dat ook bij het rooien.

In 1962 begon Arie voor zichzelf op land aan de Langeweijdt, dat tegen de Grote Vliet aan lag. In zijn eerste jaar verdiende hij al genoeg om een motorschuit te kopen bij Botman uit Grootebroek, een Holder trekker bij Ben Hoekstra, plus het benodigde zaai- en pootgoed (waaronder tulpen). Bij inschrijving kocht hij in augustus 1962 een huisje aan de Turfhoek van Cor Hardenbil, waarna hij in het voorjaar van 1963 trouwde. Het was, na die strenge winter, een heel nat voorjaar herinnert hij zich. Pas in mei konden de aardappels gepoot worden.

Via aankoop en huur van land heeft Arie het areaal kunnen uitbreiden tot 8 ha, waarvan 4 ha in de Wieringermeer.

Dat laatste had overigens nogal wat voeten in aarde, want al woonde Arie al lang in Medemblik, zijn aanvragen werden steeds geblokkeerd omdat hij 'Onderdijker' was.

In 1987 leek dat weer te gebeuren, totdat Jan Pronk PZn. het voor hem opnam en hij eindelijk ook in de Wieringermeer aan de gang kon.

Terzijde: de Medemblicker schuiten werden geteerd op de schuitenhelling van Jo Op 't Land bij de Turfhoek. Deze helling is na diens overlijden overgenomen door Herman Bos. De inboedel bleek echter, tot zijn teleurstelling, door Op 't Land al te zijn verkocht aan het Buitenmuseum.

Een hele verandering was voor Arie de opheffing van de MEO. Over die opheffing heeft de laatste voorzitter van de MEO, Piet Lakeman, opgetekend: 'In januari 1972 werd besloten om de veiling te liquideren. Op 28 mei 1972 kwamen de laatste producten voor de veilingklok. Het liquideren in plaats van fuseren pakte voor de leden nog gunstig uit. Nu kregen ze allemaal een nabetaaling van hun leden-geld.' (mededeling van zijn dochter aan Jos Ruiter).

De producten werden vanaf dat moment in Opperdoes geveild, behalve witlof, aldus Arie, want die kon je beter in Grootebroek veilen. Daarna kwam in 1979 de fusie tot de veiling West-Friesland-Oost (WFO), welke in 1997 is gefuseerd met acht andere veilingen tot The Greenery. Arie heeft al deze fusies meegemaakt en hij stopte in 2003 op 66-jarige leeftijd. Hij is lang niet de enige tuinder die stopte. In Medemblik is zelfs geen fulltime tuinder meer woonachtig en hetzelfde geldt voor Onderdijk, waar in de jaren '50 wel 80 tuinders aangesloten waren bij de LTB!

Afb. 7: Schuithelling Jo Op 't Land aan de Turfhoek (ca. 1970).

Hoe zag nu de gang van zaken bij de vaarveiling er uit? Er zijn diverse bekende Medemblicker handelaren: Adriaan van der Lee, Jaap Kroezen, Jan en Bertus Ruigewaard om er een paar te noemen.

Ik heb gesproken met Etienne Ruigewaard. Zijn opa, Cornelis, werkte als administrateur bij de veilingvereniging St. Joseph, maar nam daar ontslag toen hij voor zichzelf begon met de handel in aardappelen en groenten. Tevens was hij commissio­nair/verlader voor firma K. Molenaar (Adriaan van der Lee) Twee zoons zijn verder gegaan in de handel, los van elkaar. Jan legde zich toe op poot- en consumptieaardappelen, terwijl Bertus (de vader van Etienne) zich concentreerde op consumptieaardappelen en groenten. Bertus was geboren in 1922 en begon in 1945 voor zichzelf als commissio­nair voor Adriaan van der Lee en voor eigen rekening. Een commissio­nair werkt in opdracht en voor rekening van een handelaar. Hij krijgt opdracht om bijvoorbeeld een bepaalde hoeveelheid rode bieten tegen maximaal die prijs te kopen. Hiervoor ontvangt hij een vergoeding, de commissie.

Vroeger was het voor de handelaren 's zomers een rustige tijd, terwijl het van september (peen) tot en met mei (vroeg aardappelen, het hoofdproduct van deze omgeving) moest gebeuren. Bertus ging, zoals alle handelaren, eerst buiten kijken of er veel schuiten lagen en dus grote aanvoer was. Daarna ging hij achterin de veiling zitten om te kijken of er veel op de knoppen werd gedrukt.

Zo ja, dan was de vraag groot en moest hij snel wezen om de partijen te kunnen kopen die hij op het oog had.

Naderhand werd de vaarveiling opgeheven en moesten de tuinders hun producten in een hal neerzetten: de neerzetveiling. De keurmeester kende aan de partijen een kwaliteitskeurmerk toe en dat deden de handelaren ook nog eens voor zichzelf. Dat laatste heette 'schouwen' en de waardering werd via aantekening op lijsten vastgelegd. De producten werden overigens nog steeds ten dele met schuiten aangevoerd. Na afloop van de veiling dronk Bertus meestal een kopje koffie bij het marktcafé van Tiny Alkema en praatte dan na met zijn collega's, de keurmeester etc. De overgang naar de WFO heeft Bertus niet meegemaakt. Hij heeft het nieuwe complex nog wel gezien, maar is in 1984 gestorven.

Terzijde: er zijn nog twee marktcafé 's geweest: het Trefpunt van mevrouw Puister en het café van moeder Beers (later Vera Manshanden-Oud). Hotel Radboud, dat stond op het nu braakliggend stuk grond hoek Nieuwstraat-Oude Haven, was tot 1952 ook een café waar de handelaren kwamen en via contante betalingen met de tuinders afrekenen. Het veilingterrein liep immers feitelijk door tot aan het stadhuis, aan de overkant van Hotel Radboud.

Etienne (geboren in 1953) is op zijn 22e begonnen bij zijn vader. Hij vertelt dat de tijd van de vaarveiling het gezelligst was. Er werd veel gelachen en er was tijd voor een praatje. De afzet verliep in zijn begintijd via drie kanalen:

1. Adriaan van der Lee (Firma K. Molenaar sinds 1924) die naar het buitenland exporteerde;
2. fabrieken in zowel Duitsland (winterwortelen, rode bieten en gezouten bloemkool) als Nederland (HAK in Giessen). Dit afzetkanaal werd steeds belangrijker;
3. binnenlandse grossiers die aan de detailhandel leverden.

Toen de WFO begon werd witlof een belangrijk product met veel export naar België. Etienne kon in Zwaagdijk-Oost een cel openen, op voorspraak van Siemen Ruiters. Eind van de week was overigens ook hier een gezellige nazit in het WFO-kantoor. Na de fusie tot The Greenery is de handel anoniem geworden en geschiedt via de computer vanuit Barendrecht. Dit betreft echter nog maar 3% van de handel voor het bedrijf van Etienne! Zo rond 2000 heeft er namelijk een omslag plaatsgevonden. Steeds meer tuinders waren ontevreden over de service en kosten van The Greenery en werden 'vrije tuinder'. Etienne vermarkt nu voor hen producten als bloemkool, broccoli en ijsbergsla. Voor een deel telen ze bij hem onder contract.

Naast Zwaagdijk-Oost is in 2007 ook een hal geopend op het Agriport in Middenmeer. Telers brengen daar hun dagproducten en die gaan weer snel door om vers te blijven.

Siemen Hiemstra van Agriport heeft Etienne hiertoe aangezet en hij heeft er geen spijt van. Hoewel het vooral ijsbergsla is die hier wordt verwerkt, komt ook bloemkool steeds meer de kant op van de Wieringermeer. Het ruimtebeslag van de kassen in het Grootslag heeft deze verhuizing op gang gebracht.

Gevraagd naar de toekomst vertelt Etienne dat zijn drie zoons werkzaam zijn in het bedrijf en er goede samenwerking is. Enige zorg heeft hij over de vergrijzing bij de telers, daar vindt vergrijzing plaats en opvolgers staan niet in de rij. En zonder telers geen handel!

Een interessante kwestie die de overgang van (varende) tuinderij naar industrie illustreert, komt in de raadsvergadering van 27 september 1960 aan de orde. De gemeenteraad gaat daarin akkoord met het voorstel van B&W om grond aan te kopen ten zuiden van het Overlekerkanaal: plan-Zuid A, waar het grote industrieterrein is geprojecteerd.

Afb.8: Doorvaarveiling van de vroege aardappelen (ca. 1950).

Vervolgens komen op 27 oktober plan-zuid A en B aan de orde. Het blijkt dat tuinders aan het Geldeloze pad en het Keern bezwaar hebben gemaakt tegen plan-zuid B. Doordat de verbinding Westergracht-Overlekerkanaal wordt afgesloten, zullen de tuinders aan het Geldeloze pad moeten omvaren.

In de discussie stelt burgemeester Letschert zonder omhaal dat nu eenmaal geen groot tuindersbedrijf aan het Geldeloze pad gevestigd kan worden. De agrariërs zullen alles moeten doen om tot sanering te komen.

In Wervershoof hebben de tuinders al om ruilverkaveling gevraagd. Komende maandag komt de agrarische commissie bijeen om ruilverkaveling alhier te bespreken. De bezwaarschriften worden afgewezen en de voorstellen aangenomen.

We schrijven nu juli 2016. Er wonen geen fulltime tuinders meer in Medemblik. Handelaar Jan van der Lee ziet steeds meer tuinders en handelaren van vroeger wegvallen en is bang dat met hen een stuk historie verdwijnt. Hij wil proberen om foto's en spullen uit vroeger tijden bij elkaar te brengen en zorgen dat ze bewaard blijven. Hij roept daartoe een clubje in het leven, bestaand uit: Jos Ruiter, Floor Ruiter, ondergetekende en hijzelf. Het startsein is gegeven met een artikel in het NHD van 20 april 2016. Als tweede volgt onderhavig artikel in de Jaaruitgave van de OKV Medemblick. Voor het vervolg wordt gedacht aan het verzorgen van lezingen, met als sluitstuk een expositie.

Hebt u nog mooie museumstukken of verhalen en foto's in uw familie? Genoemd clubje wil ze graag overnemen of lenen voor een expositie in het Stads-museum. U kunt daartoe contact opnemen met:

Jan van der Lee, 06-531 45 628,
Jos Ruiter, 0227-544 929 of
Floor Ruiter 0227-543 068.

Naschrift:

Het interview met Henk en Ina de Beer vond plaats in februari 2016. Henk was toen al ernstig ziek en is op 24 oktober overleden.

Sjaak Pronk
Medemblik, juli 2016

Geraadpleegde bronnen

C. de Bakker, De veilingen 'De Eendracht', 'St. Joseph' en 'M.E.O.' in Medemblik, *Een Nieuw Medemblicker Scharre-Zootje*, Medemblik, 1989.

Herkomst afbeeldingen:

Ina de Beer-Klompe, Medemblik: 1, 2, 3, 4.

Piet Vroonland, Medemblik: 5.

Floor Ruiter, Medemblik: 6, 7.

Wim Bakker, Medemblik: 8.

De onbekende dijken van Medemblik

Veel Medemblikkers staan er niet bij stil, maar dagelijks lopen of rijden ze in het centrum over dijken en andere waterkerende voorzieningen. Ook zijn er veel Medemblikkers die in het centrum van de stad wonen en het zonder deze beschermende voorzieningen moeten stellen. Zij wonen feitelijk buitendijks. Dat betekent dat ze niet worden beschermd door een zogeheten genormeerde waterkering¹. Zij hebben dus een grotere kans op natte voeten. Hoe dit geheel in elkaar steekt wordt in dit artikel uit de doeken gedaan.

Hoe was het oude Medemblik beschermd tegen de Zuiderzee?

Bij bovenstaande vraagstelling is het nodig onderscheid te maken in de periode vóór aanleg van de nieuwe havens en de periode erna. In de eerste situatie was de stad, met uitzondering van de haven-toegang, omsloten met de Westfriese Omringdijk. Deze dijk bood Medemblik sedert 1200 bescherming tegen hoogwatersituaties vanuit de Zuiderzee.

De open haventoeegang van Medemblik, feitelijk een coupure in de Westfriese Omringdijk (zie afbeelding 1), creëerde in potentie wel een waterveiligheidsrisico. Immers, zonder afsluitmiddelen in de havenmond, bijvoorbeeld in de vorm van vloeddeuren, stond de stad onder directe zee invloed. Van dergelijke laat middeleeuwse afsluitmiddelen, hoe eenvoudig deze mogelijk ook geconstrueerd konden worden, zijn in het geval van Medemblik geen aanwijzingen bekend.

De stad en het achterliggende polderland zullen toentertijd op een andere wijze gevrijwaard zijn van de directe invloed van het zoute Zuiderzeewater.

Een directe aanwijzing daarvoor vormt een grafelijk handvest uit 1405. Daarin wordt de Dijkgraaf van Medemblik erop gewezen dat hij slechts recht mag spreken 'op de spui te Medemblik' en wel op twee dagen in het jaar. Door de geleidelijke stijging van de ebstand in de Zuiderzee moet dit spuumiddel² langzaam maar zeker zijn functie hebben verloren. De latere bouw van een overtoom (dam) ter hoogte van de Bonifaciuskerk vormt hier een aanwijzing voor.

Ook de Dam, op de kop van de Nieuwstraat, duidt op een waterstaatkundige ingreep. Want als de Overtoom in de Oude Haven een peilverschil markeerde, dan diende een soortgelijke ingreep op de kruising van Oude Haven en de Nieuwstraat(+ bijbehorende gracht) plaats te vinden. Want anders had het zoute water via de stad ongehinderde toegang tot de Kleine Vliet. Mogelijk was de afdamming wel voorzien van een afsluitbare duiker om water in te laten of af te spuien.

Zoals bekend is de eerste bebouwing van Medemblik ontstaan op de zuidelijke kreekrug van de Medemolaca. Deze stadsdelen werden gevrijwaard van wateroverlast vanwege hun hoge ligging. Naar verwachting zal de noordzijde van de Oude Haven kwetsbaarder zijn geweest voor hoogwater. Overigens, was Medemblik met haar open haventoeegang relatief gunstig gelegen bij stormsituaties.

Afb. 1: Medemblik kent sinds de middeleeuwen een open haventoeegang (foto ca. 1901).

De gevreesde noordwestelijke winden konden vooral het waterpeil in de zuidelijke kom van de Zuiderzee gevaarlijk doen opstuwen. En van stormdepressies uit het westen of zuidwesten had Medemblik in principe weinig te duchten. Hoogwatersituaties veroorzaakt door stormachtige oostenwinden kwamen en komen statistisch gezien nauwelijks voor. Aan het eind van dit artikel wordt nog even kort stil gestaan bij watersnoodramp van 1916 en bij de waterstand die toen optrad in Medemblik.

Maar laten we niet verder speculeren op de situatie zoals die mogelijk geweest kan zijn en verder gaan met onze beschouwing over de onbekende waterkering en kijken wat de havenaanleg allemaal te weeg heeft gebracht.

De aanleg van de nieuwe havens

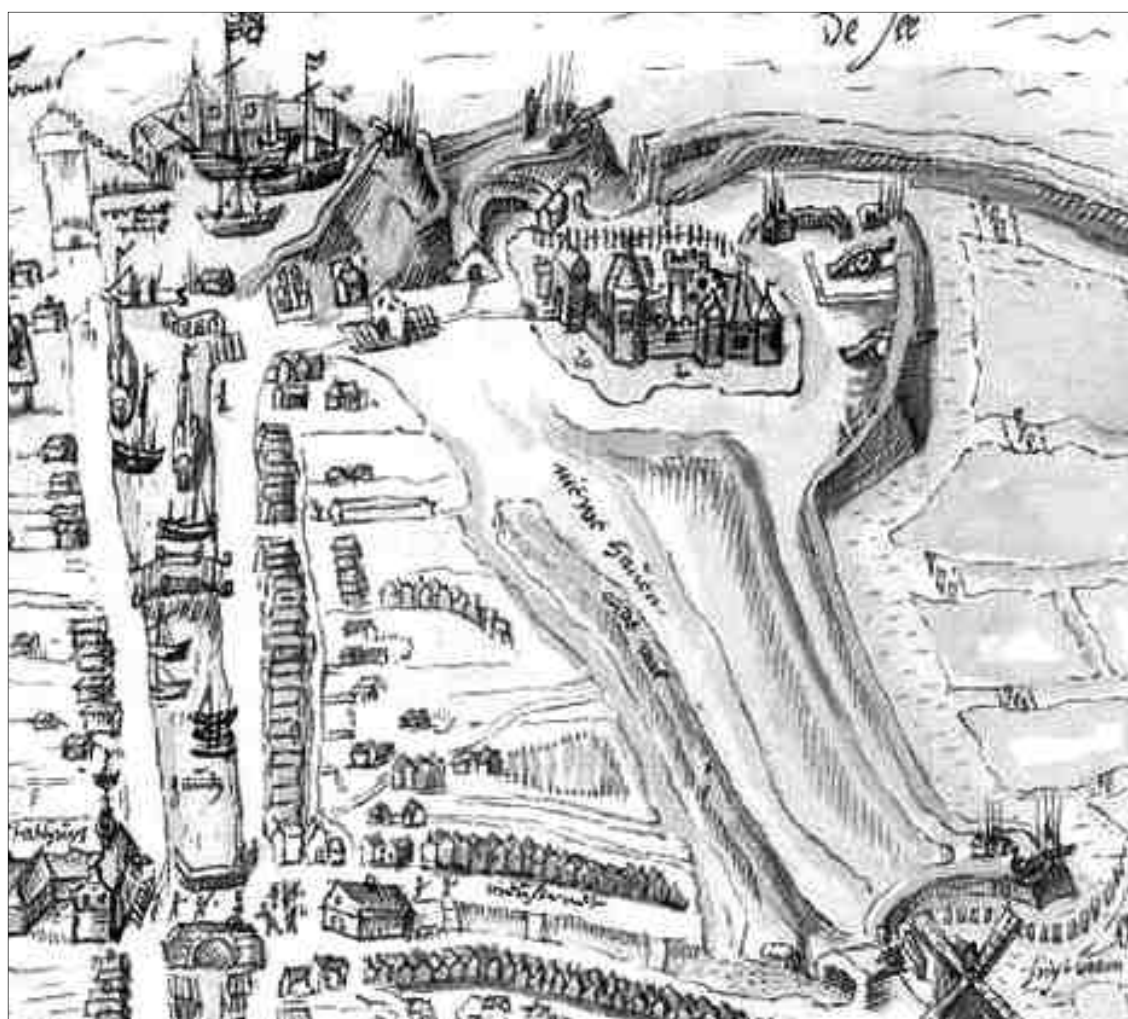
Zoals bekend koos het Medemblicker stadsbestuur aan het einde van de 16e eeuw ervoor om de havenfaciliteiten in Medemblik uit te breiden met een nieuwe haven. Het gebied dat daarvoor werd gebruikt was feitelijk een vrijwel onbebouwd laaggelegen stuk polderland.

Dat laaggelegen gebied kon vanzelfsprekend niet zomaar in een haven worden getransformeerd. Immers, het graven van een haven die in open verbinding kwam te staan met de Zuiderzee vroeg om aanvullende voorzieningen.

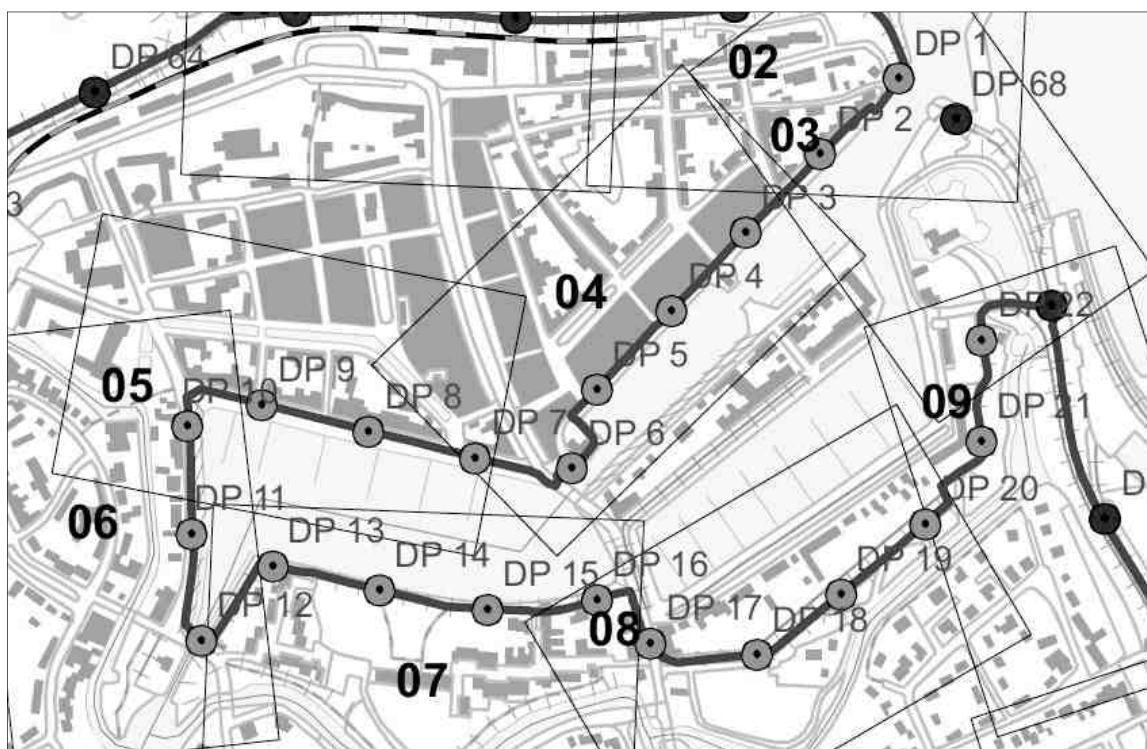
Met name diende de haven te worden voorzien van een zeeverende kade/dijk die de aangrenzende lager gelegen gebieden moest beschermen tegen zee invloed. Op een kaart uit 1588 (afbeelding 2) is te zien dat men in die volgorde te werk is gegaan.

We zien dat de zuidzijde van de stad al is voorzien van een omwalling. Deze hoog opgeworpen wal/dijk diende dus tevens als waterkering. Verder zien we nog een interessant detail; de nog in uitvoering zijnde aanleg van de Oosterhaven(kade). Op de kaart aangeduid als *Oude Wal*. Deze waterkering was aan de oostzijde nog niet aangesloten op het havenhoofd.

Ook de haventoeegang is nog niet gerealiseerd. Vermeedelijk is de Oosterhaven (toen Nieuwe Haven geheten) in 1591 in gebruik genomen en niet in het veel genoemde jaar van 1599.

Afb. 2: De kaart van het beleg van Medemblik uit ca. 1588.

Afb.3: De ligging van de Waterkering Medemblik rondom de havens zoals afgebeeld op de leggerkaart⁴ van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (2015).

Na realisatie van de Oosterhaven nam het stadsbestuur, op aandrang van enkele burgers, in 1631 het besluit om een volgend havenproject ter hand te nemen: de aanleg van de Pekelharinghaven³ en de Westerhaven. Deze aanleg (afgerond in 1634) impliceerde ook aanleg van nieuwe waterkeringen om zowel stad als achterliggend gebied te beschermen.

De toen ontstane dijken hebben nog altijd die functie en vormen een essentiële schakel in het borgen van de waterveiligheid van de stad en van Oostelijk West-Friesland. Op afbeelding 3 is de ligging van de huidige waterkering ingetekend.

De waterstaatszorg in Medemblik door de eeuwen heen

Zoals we hierboven hebben gezien dateren de keringen rondom de havens uit 1591 en 1634. Die dijklichamen zijn dus al eeuwen oud. Waarborging van het houden van droge voeten vereist evenwel goed beheer en onderhoud. Dat is nu aan de orde, maar zo'n 400 honderd jaar geleden was dat niet anders. Maar wie was belast met het toezicht op de kering en wie was verantwoordelijk voor goed beheer en onderhoud?

Voor een goed begrip van hoe toentertijd de bevoegdheden lagen moeten we een stukje terug in de tijd. Grofweg kan gesteld worden dat vanaf de sluiting van de Westfriese Omringdijk (omstreeks 1200) de dijkzorg van de zeedijken van de Medemblikkerkogge bij het stadsbestuur van Medemblik lag.

Vanwege het belang van de West-Friese Omringdijk als kustverdediging fungeerde er wel een soort oppertoezicht dat uitgeoefend werd door twee baljuwschappen: het Westerbaliuwschap en het Oosterbaliuwschap of Baliuwschap van Medemblik.

Na 1414 werden de twee baljuwschappen vervangen door dijkgraven en vanaf 1503 was de dijkzorg van de zeekeringen rondom Medemblik onder verantwoordelijkheid gebracht van het Ambacht van West-Friesland, genaamd 'De Vier Noorder Koggen'⁵.

De keringen, die rondom de haven in de stad nodig waren, vielen echter buiten de formele jurisdictie van het Ambacht van West-Friesland genaamd 'De Vier Noorder Koggen'. Het belang van die havenkeringen was echter evident. Vandaar dat in een overeenkomst tussen het stadsbestuur en 'De Vier Noorder Koggen' was vastgelegd dat de Pekelharinghaven en de Westerhaven pas onder water gezet mochten worden als de havenkeringen door het Ambacht geïnspecteerd en in orde waren bevonden. Het lijkt aannemelijk dat een soortgelijke aanpak van inspectie en vrijgave ook gevolgd is voor het onder water zetten van de Oosterhaven.

Door deze werkwijze was het stadsbestuur feitelijk belast met een stukje waterstaatszorg in de stad in de zin dat het verantwoordelijk was voor het beheer en onderhoud van alle keringen rondom de havens. Deze redelijk bijzondere situatie heeft eeuwenlang voortbestaan.

Afb.4: Het begin van de Oosterhaven(dijk) met in het midden de gemetselde keerwand (2016).

Pas in 1855 is hier een einde aan gekomen via een overdracht⁶ van het beheer en onderhoud naar het Ambacht van West-Friesland genaamd 'De Vier Noorder Koggen'.

De kadastrale eigendomssituatie van de binnen de stad gelegen waterkeringen is een verhaal apart. Normaal gesproken zijn de waterstaatswerken zoals dijken, sluisen, stuwen, etc. kadastraal eigendom van de betreffende waterbeheerder. In het centrum van Medemblik is sprake van een nogal afwijkende situatie. Zo bezit de huidige keringbeheerder, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, op de Oosterhaven alleen de gemetselde keerwand en het dijkje rondom het havenkantoor.

Op de Westerhaven heeft het Hoogheemraadschap niets in eigendom en op de Turfhoek alleen het naast de wachtsteiger gelegen dijkdeel. De dijk op het Westereiland is, met uitzondering van de delen onder de twee poortgebouwen, wel geheel in eigendom bij het Hoogheemraadschap. De rest van de kering (Hogesteeg en het deel door het park) zijn gemeentelijk kadastraal eigendom.

De waterkering van Medemblik anno 2016

Nu we langzaam maar zeker zicht hebben gekregen op het ontstaan van de keringen rondom onze havens, wordt het tijd om de kering meer in detail te beschouwen. Per slot van rekening bepaalt deze mede al eeuwen lang het aanzien van een groot deel van Medemblik.

Laten we starten op het havenhoofd en daar onze dijktocht beginnen. Zoals we eerder beschreven sluit de havenkering hier aan op de zeedijk. Afbeelding 4 brengt een en ander mooi in beeld.

Ten behoeve van de toegankelijkheid van de havenkade is hier een coupure in de gemetselde keerwand aangebracht welke met schotbalken in een hoogwatersituatie dichtgezet kan worden. Deze voorzieningen, opgericht in de 19e eeuw, treffen we op veel plaatsen rondom de havens aan.

Ook op afbeelding 5 zien we een afsluitbare coupure. Links de kolenloodsen van de fa. Bijlsma. De linker keermuur liep door tot vlak voor de ingang van "Het Wapen". Daar kon het water weer gekeerd worden door middel van schotbalken, zo is op afbeelding 6 zichtbaar.

Afb.5: Het begin van de Oosterhaven(dijk) vanaf de westzijde (ca. 1920).

Afb.6: Het hoge water kon voor "Het Wapen" worden gekeerd door middel van schotbalken (1931).

Later is die situatie aan het begin van de Oosterhaven aangepast en is een kade gelegd ter bescherming van de hier aanwezige bebouwing (o.a. sigarenwinkel en pakhuis van P. Visser. Zie afbeelding 7.

Afb.7: De kade die de achterliggende bebouwing moet beschermen (2016).

We vervolgen onze tocht langs de havenkering en komen uit op de Westerhaven(dijk). Hier treffen we een vergelijkbare situatie aan als op de Oosterhaven: een keerwand met op diverse plaatsen afsluitbare coupures. De bebouwing langs zowel de Oosterhaven als Westerhaven is feitelijk deels in de kering gebouwd. Dat geldt ook voor de Turfhoek. Het zijn dus eigenlijk allemaal dijkhuizen.

Afb.8: De Westerhaven met aan de noordzijde de nagenoeg gesloten dijkbebouwing (2015).

Hierboven zien we een fraaie opname van een nagenoeg lege Westerhaven. Links van de keerwand heeft het dijktafsluiting een zogeheten grasbekleding.

Afb.9: De Turfhoek met ook hier de keerwand incl. coupure (2016).

Na de Westerhaven komen we op de Turfhoek. Ook hier is een keerwand opgericht. Ten behoeve een goede toegang tot de laad- en loskade zijn hier indertijd twee ruime coupures in de keerwand gemaakt. Nu geven deze toegang tot de hier aanwezige parkeervoorzieningen.

Na de Turfhoek vormt ook de Westerhavensluis een forse coupure in de waterkering. Aangezien de sluis hier feitelijk tevens de functie van waterkering heeft, is deze aan de havenzijde uitgevoerd met versterkte en extra hoge stormdeuren.

Aan de zuidzijde van de Westerhaven loopt de havenkering parallel aan de Westhaven over het Westereiland. Een bijzonderheid op het Westereiland is dat de kering op twee plaatsen geheel overkluisd is met twee gebouwen.

Afb. 10: Zuidelijke havenkering ter hoogte van het voormalige poortgebouw (1963).

Op afbeelding 10 is het poortgebouw aan de oostzijde zichtbaar, met links daarvan, de twee voormalige dienstwoningen van het Provinciaal Ziekenhuis en daaronder dus de waterkering. In de 17e eeuw was de situatie op het Westereiland anders. Het gebied, inclusief alle hier gevestigde scheepswerven, was buitendijks. Bij hoogwater liepen de scheepswerven nogal eens onder. Voor de Vier Noorder Koggen was dit de reden om rond 1700 geen paardenstal op hun werf op te richten, maar op de nabij en hoger gelegen schans!⁷

Afb. 11: De dubbele knik in de havenkering ter hoogte van de Hogesteeg.

De havenkering maakt op het Hoogsteeg een dubbele knik. Dit is op afbeelding 11 weergegeven. Ook op afbeelding 3 kan het verloop van de waterkering worden afgelezen.

De kering is op de Hogesteeg eigenlijk niet zichtbaar en volledig weggewerkt in het wegdek. Vele Medemblikkers zullen waarschijnlijk niet weten dat ze hier met enige regelmaat letterlijk op de kruin van een belangrijke waterkering lopen of rijden (zie afbeelding 12).

Afb. 12: De waterkering volledig weggewerkt in het straatprofiel van de Hogesteeg (2016).

We zijn nog niet aan het einde van onze tocht langs de havenkering. Na de Hogesteeg buigt de waterkering af naar het oosten en lijkt geheel te verdwijnen in de strakke entree richting Theehuis. De kering achter de Pekelharinghaven is ook vaak aangeduid als 'Haarlemmerdijk'. De herkomst van deze benaming is niet duidelijk.

Afb. 13: De havenkering (met voor het gezicht een stukje steenbekleding) in het Emmapark links van de entree richting Theehuis (2016).

We ronden onze tocht langs de havenkering af nabij de oude parkingang ter hoogte van het Oudevaartsgat. Hier maakt de havenkering vanuit het park een haakse bocht naar het oosten en sluit iets verder aan op de Oosterdijk. Zie afbeelding 14. Vóór aanleg van het Emmapark (1934-1937) was de situatie hier anders; toen liep de kering door naar het noorden ten oosten van het kasteel richting Oosterdijk.

Afb. 14: De havenkering die na het park aansluiting krijgt op de Oosterdijk (2016).

Binnen- en buitendijks; hoe zit dat in het centrum van Medemblik?

Als we naar afbeelding 3 kijken valt iets op; er is een gebied tussen Oosterhaven en Pekelharinghaven dat door water is omsloten. We herkennen het gebied als Voor- en Achtereiland. Hoewel dit gebied bij aanleg van de havens met de uitkomende grond is opgehoogd, is het gebied niet omsloten met een genormeerde waterkering en ligt het feitelijk dus buitendijks.

Wel is het stukje Achtereiland tussen Hogesteeg en Nachtegaalsteeg indertijd van een kade voorzien (afbeelding 15) om hoogwater in de Oosterhaven de baas te blijven. Feitelijk heeft deze kade met het weer onder water zetten van de Pekelharinghaven zijn functie verloren. Immers, het water kan in een hoogwatersituatie nu via het Vooreiland toestromen.

Afb. 15: De kade op het Achtereiland die z'n functie verloren heeft (2016).

Behalve het Voor- en Achtereiland kent het centrum van Medemblik nog een strook buitendijks gebied; de Pekelharinghaven(straat) + achterliggende erven en de oostzijde van de Hogesteeg (zie afbeelding 11). Ook dit (woon)gebied wordt niet beschermd door een waterkering/dijk/kade.

De hoogteligging is wel zodanig dat wateroverlast vanuit het IJsselmeer hier geen reëel gevaar vormt. Als dat wel zou gebeuren hebben de betrokken bewoners geen schadeverhaalmogelijkheid. Er is namelijk geen instantie (waterschap) die hier verantwoordelijkheid draagt voor de waterveiligheid. Daar staat wel een voordeel tegenover: de bewoners ontvangen een korting op hun waterschapsbelasting!

De watersnoodramp die Medemblik een ander aanzien gaf

Zoals bekend is de lijst met opgetreden stormvloed en watersnoodrampen in de Zuiderzee lang. Sommige veroorzaakten in onze stad veel schade, anderen nauwelijks. Er is er maar één die de stad na verloop van tijd een heel ander aanzien heeft gegeven; de watersnoodramp van 1916.

Medemblik bleef bij deze ramp⁸ weliswaar gespaard van grote schade en slachtoffers, maar indirect heeft deze calamiteit veel ruimtelijke en sociaaleconomische effecten teweeg gebracht. De versnelde uitvoering van de Zuiderzeewerken zette een reeks van ingrijpende veranderingen in werking. De aanleg van de Afsluitdijk bracht bijvoorbeeld de plaatselijke visserij een forse slag toe.

Hoewel de plaatselijke visserijsector aan het begin van de 20e eeuw al krimp vertoonde, bood de financiële compensatie uit de zogeheten Zuiderzeesteunwet weinig soelaas; de teruggang in de visserij bleek onomkeerbaar en definitief.

Met de Zuiderzeewet was ook groen licht gegeven voor inpoldering van de Wieringermeer. Met een polder aan de noordzijde, een nieuw kanaal incl. twee sluizen onderging Medemblik een ingrijpende ruimtelijke transformatie. Als gevolg van de inpolderingswerkzaamheden streken arbeidsmigranten uit andere landsdelen in onze stad neer. De meeste als arbeider, sommige als ondernemer. De meeste verbleven tijdelijk, andere vonden hun draai en bleven en voelden zich na verloop van tijd Medemblikker.

Ad Kamma
Hoogkarspel, juli 2016

Geraadpleegde bronnen

G.B.W. Huizinga, *Medemblik inzonderheid in verband met de Zuiderzeewerken*, Alphen aan den Rijn, 1940.

H. Langereis en A.C.M. Geers, *Medemblik en haar verhouding tot de Wieringermeer*. In: Een nieuw Medemblikker scharre-zootje, Schoorl, 1989.

J. de Bruin en D. Aten, *Een gemene dijk?*. In: 21e uitgave van de Vrienden van de Hondsbossche, Alkmaar, 2014.

J.C. Ramaer en H. Wortman, *Verlag van den stormvloed van 13/14 januari 1916*, 's Gravenhage, 28 september 1916.

Legger van de primaire waterkeringen, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Edam, 2008.
W.F.M. Brieffies, *De Pekelharinghaven*. In: Een nieuw Medemblikker scharre-zootje, Schoorl, 1989.

WFA – Westfries Archief, Hoorn.

GBM – Gemeentebestuur Medemblik 1813-1932.

Herkomst van de afbeeldingen:

Arnold de Greeuw, Medemblik: 1, 4, 5, 7, 9, 12, 13, 14 en 15.

Funda.nl: 8.

Ad Kamma, Hoogkarspel: 11.

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Heerhugowaard: 3.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort: 6 en 10.

Rijksmuseum, Amsterdam: 2.

- ¹ Waterkeringen/dijken die buitenwater (IJsselmeer) moeten keren worden aangeduid als primaire waterkeringen. De hoogte van die kerin-gen wordt berekend op basis van bepaalde uit-zonderlijke hydraulische omstandigheden. In het geval van de waterkeringen rondom Medemblik incl. de keringen rondom de havens is de hoog-ste zodanig bepaald dat de kering slechts mag bezwijken bij een (storm)situatie die eens per 10.000 jaar kan voorkomen. Die kans van 1:10.000 noemt men de norm.
- ² Een spui is eigenlijk een uitwateringssluis. Be-doeld om overtollig binnenwater met gebruikma-king van een peilverschil naar het buitenwater af te laten ('te spuien'). De spui is daarvoor uitge-voerd met deuren.
- ³ Zie hiervoor o.a. het artikel van W.F.M. Brieffies in: Een nieuw Medemblikker scharre-zootje uit 1989.
- ⁴ Waterschappen en Rijkswaterstaat leggen es-sentiële informatie over wateren, waterkeringen en sluizen vast in zogeheten leggers.
- ⁵ Zie ook het artikel *Een gemene dijk?* Van J. de Bruin en D. Aten in: 21^e uitgave van de Vrienden van de Hondsbossche (2014).
- ⁶ Westfries Archief, GMB, 1106.
- ⁷ Met dank aan Peter Swart.
- ⁸ De gemiddelde hoogwaterstand in Medemblik bedroeg in de periode 1865-1932 +26 cm NAP. Bij de stormvloed van 1916 kwam daar nog ruim twee meter (2,09) bovenop en steeg de water-stand tot +235 cm NAP. Het langjarige gemid-delde winterpeil in de haven van Medemblik be-draagt nu -25 cm NAP. Ten opzichte van dat peil stond het water in januari 1916 dus 2,60 meter hoger!

Toen en Nu: Medemblik en het water

Evenals vorige jaren willen wij weer een deel van Medemblik belichten met foto's en een tekening. Dit jaar de watergangen.

Afb. 1a: Medemblik vanaf het IJsselmeer anno 1650.

We zien Radboud, een stoere burcht met twee flinke torens waarvan één een luidklok en één een klok met één wijzer had. De ridderzaal deed in die tijd ook dienst als de Oosterkerk. In de havenmond ziet u een dubbele klapbrug; deze was voor de toegang naar Radboud vanaf de Wijdesteeg (toen nog Ridderstraat geheten). Voorts zijn daar de forse huizen op de kade van de Oude Haven.

Rechts de Bonifaciuskerk, hier nog zonder dakruiter en de appel op de spits met daarnaast de meelmolen, die bij de Westervoort stond en in 1948 gesloopt is. Niet te vergeten: op de voorgrond een aantal schepen met en zonder zeilen. Het grootste schip ligt er, gezien de windrichting, wat wonderlijk bij.

Afb. 1b: Medemblik vanaf het IJsselmeer anno 2010.

Doordat het IJsselmeer zoet water bevat, staan er heel veel bomen en struiken; dit in tegenstelling tot de vorige afbeelding, waar door het zoute water nauwelijks begroeiing was.

Radboud is hier bijna uit het zicht; de torenspitsen zijn verdwenen en slechts een paar schoorstenen steken boven de bomen uit. Wel zien we het stadhuis (1940) de Martinuskerk (1902) en de Bonifaciuskerk mét appel. Eén modern zeilschip verlaat de haven.

MEDEMBLIK
Oosterhaven met Conservenfabriek

Veel mensen zagen dit gebeuren, omdat ze op de Westerdijk stonden om ene Schra in te halen die de Vierdaagse wandeltocht van Nijmegen had volbracht. Rechts daarvan pakhuisen die de naam Padang droegen.

Het verkeer dat in die tijd de stad uit ging, moest via het Vooreiland en over de dam tussen de Pekelharinghaven en de Oosterhaven, langs het Oudevaartsgat, het toenmalige woonwagenkamp en een opslagplaats van een schelpenvisser. Op de voorgrond rechts lijken stukken krijt te liggen, welke als ballast

dienden tijdens de reis vanuit Engeland. Tussen de Oosterpoort en de pakhuisen bevond zich nog een houthandel van ene Hauwert.

Afb. 2a: Oostelijke ingang van Medemblik omstreeks 1900.

De voormalige Oosterpoort is rond 1860 vervangen door deze commieshuisjes. Daar tussendoor rijdt een mooie sjees en is de schoorsteen van de voormalige conservenfabriek te zien. Deze conservenfabriek brandde af in 1931.

Links de kop van de huidige brug naar kasteel Radboud. Links buiten beeld is enkele jaren geleden een fragment van het poortgebouw in de berm gevonden.

In de haven de voormalige visafslag, enige moderne zeilschepen en een bruine schuit, eveneens voor de pleziervaart.

Afb. 2b: Oosterdijk voor kasteel Radboud anno 2016.

Afb.3a: Oosterhaven/Middenhaven poststempel 1904.

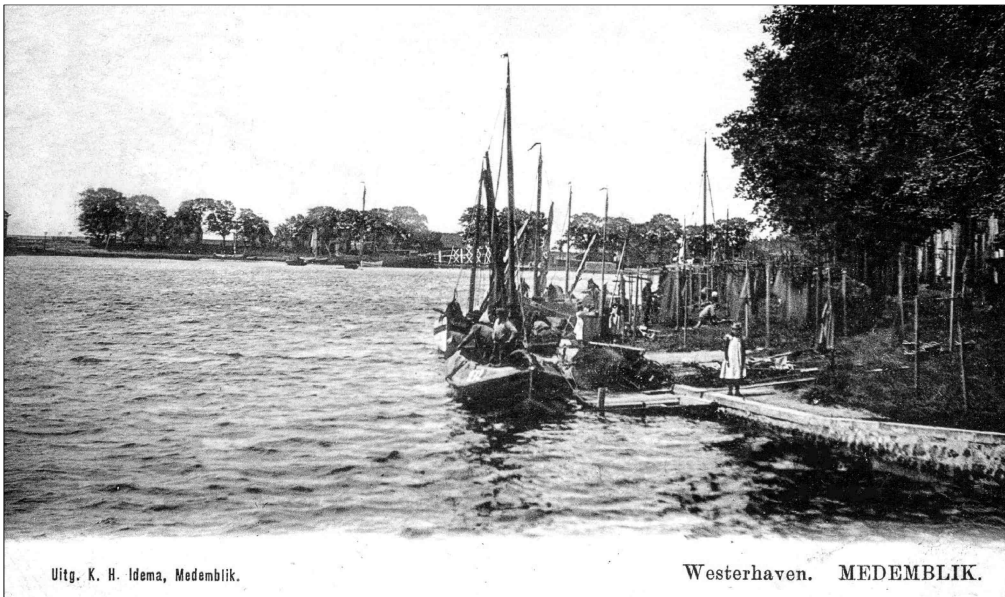
Er liggen allemaal tjalken, ooit bedoeld voor vervoer van goederen. Een schip van 38 ton mocht er wesen; nu gaat dit vrolijk in een flinke vrachtwagen. Op de voorgrond, uiterst rechts, een Staverse jol voor een kleine visser. In het dijkje een kleine coupure, waardoor men manden met vis sjouwde. Bij erg hoogwater werden er balken in aangebracht. Dan het grote gebouw, Vooreiland 2, dat nu "Eilandstaete" heet en in 1866 gebouwd is in opdracht van Hayo Harmens, die in de kaashandel fortuin gemaakt had.

Hij solliciteerde voor het burgemeestersambt van Medemblik, maar toen dat niet lukte is hij naar Rotterdam verhuisd. Daarna is het gebouw in gebruik genomen door de geneesheer-directeur van het Provinciaal Ziekenhuis. Tevens is het toen voorzien van elektriciteit, gevoed vanuit het PZ. Het was laagspanning, dus het waren enorm dikke leidingen. Vervolgens was het in gebruik door de tandarts en de burgemeester. En nu is het in bezit van de familie Goverse. De mooie (maar zeer bewerkelijke) dakpellen zijn in de loop der tijd verdwenen.

Afb.3b: Oosterhaven/Middenhaven anno 2016.

Nu alleen nog maar pleziervaartuigen, maar nog even levendig.

Uitg. K. H. Idema, Medemblik.

Westerhaven. MEDEMBLIK.

Afb. 4a: Westerhaven, poststempel 17-03-1904.

De Westerhaven is in 1632 op de volgende wijze gefinancierd. Aan de zuidwest zijde van Medemblik lagen vier meren: Brake, Poel, Wijmers en Lichtewater. Men wilde deze meren transformeren in droogmakerijen om, met de opbrengst van de landbouwgrond, de zeegaande schepen van voedsel te voorzien. Bij de Staten van Holland in Den Haag is een droogleggingsoctrooi aangevraagd en op 3 juni 1630 verkregen onder de voorwaarde dat de revenuen van de verhuur van de drooggelegde landerijen ten goede van de armlastigen van Medemblik zouden komen.

Dus kocht men kruiwagens, planken en baggermateriaal en gaf dit in bruikleen aan de minder beedeelden met de toezegging: "Dit mogen jullie gebruiken en ga de (Wester) haven maar graven en misschien krijgen jullie nog wat geld toe". De Westerhaven was een prachtige plek om te overwinteren voor de vele schepen.

Helaas liet in de 19^e eeuw koning Willem I het Noord-Hollands kanaal graven, omdat

de Zuiderzee te ondiep werd voor de grotere en diep stekende schepen. Gevolg was dat tot in het midden van de twintigste eeuw nauwelijks schepen in de grote haven overwinterden. Maar dit werd anders!

De foto geeft overigens een zeer bijzondere gebeurtenis weer! Achter de vissersboot is op de kade van de Turfhoek het liggende skelet te zien van de torenspits van de Martinuskerk. Deze is namelijk in 1902 gebouwd. De torenspits is dus eerst op de kade gebouwd, uit elkaar genomen en toen stukje bij beetje op de toren gezet.

Gelukkig ontwikkelde de pleziervaart zich en is in de Westerhaven een ruime en goed bestuurde jachthaven aangelegd.

Afb. 4b: Westerhaven anno 2016.

Afb.5a: Drooggevallen Wieringermeer in 1928.

De Wieringermeer is net drooggevallen. Dit werk werd uitgevoerd door de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken (MUZ). In de drooggevalen polder ontwikkelde zich de Moerasandijvie; een plant die zeer veel honing gaf. Mijn vader (J.B.) was imker en had een geweldige oogst in die jaren.

De hoogspanningsleidingen die nodig waren voor het voeden van het elektrisch gemaal 'De Lely' zorgden ervoor dat de molen niet meer mocht draaien. De molenstenen werden toen aangedreven door een elektromotor.

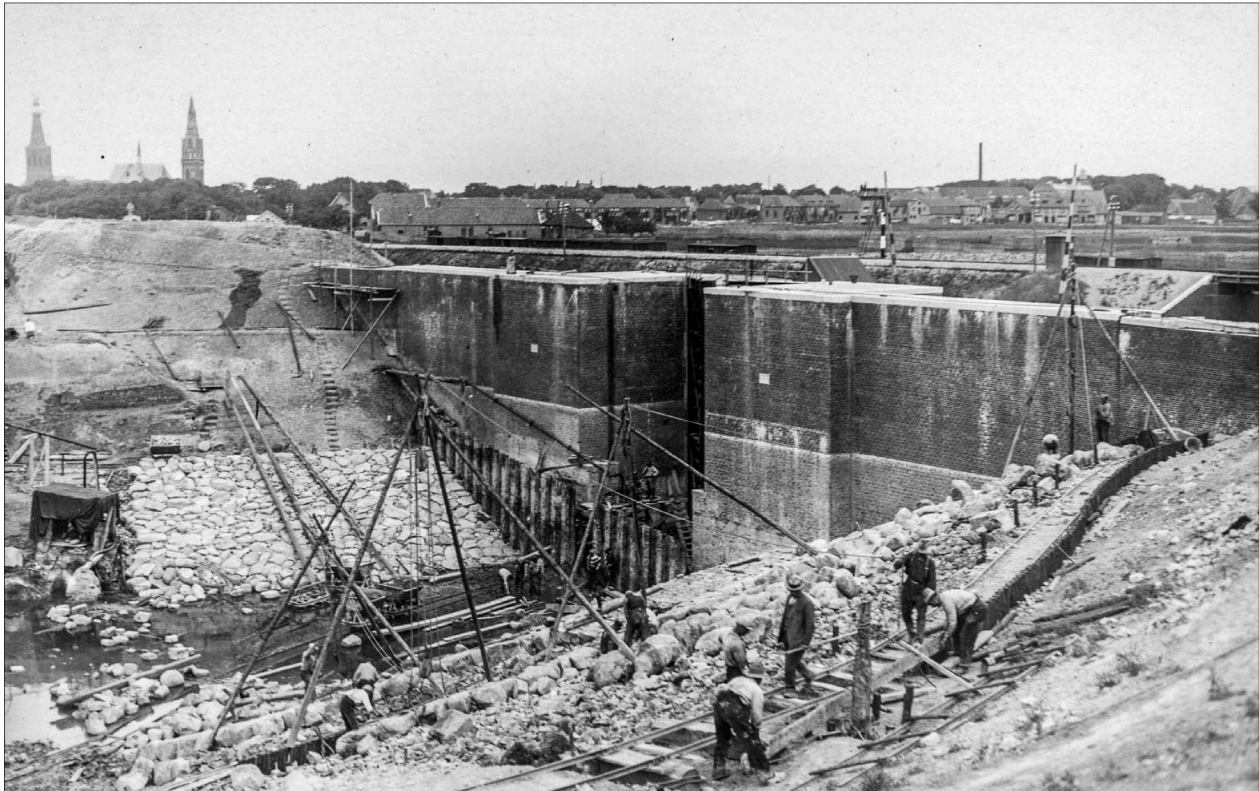
De polder is hier weer op orde, maar is op 17 april 1945 door de verliezende Duitse bezetter onder water gezet (een nutteloze actie, met veel schade).

Eind 1945 is de polder wederom drooggevallen. De molen van Tuitel, die in 1947 gesloopt werd, is vervangen door molen 'De Herder' die door veel vrijwilligers is opgebouwd en op 9 mei 1990 in gebruik is gesteld door prins Claus.

Afb.5b: Wieringermeer anno 2016.

Daarnaast de "kaapstander", één van de twee woontorens die ook wel gekscherend "de tietten van Medemblik" worden genoemd. Een kaapstander was op de vroegere zeilschepen een soort windas waar door middel van in te steken spaken het anker opgehesen werd.

Afb. 6a: Aanleg Overlekersluis, 30-05-1928.

Hier ziet u de Overlekersluis in aanbouw. Voor de muren van de nieuwe sluis zijn de resten van de noordse palen van de wierdijk nog zichtbaar. Ze zaten diep de grond in en kwamen tot de kruin van de dijk. Naar schatting waren ze 40 x 40 cm dik en ca. 20 m lang. De palen waren in 1732 aangevreten door de paalworm en dat was een ramp voor de sterkte van de dijk. Pieter van der Deure (er is nog een straat naar hem vernoemd) heeft toen, naar aanleiding van een prijsvraag, een dijk met keien glooiing bedacht.

Voor de aanvoer van de vele keien voor deze dijken zijn zelfs hunebedden gesloopt.

Op de achtergrond zijn beide kerken, de schoorsteen van het Provinciaal Ziekenhuis en de stadsboerderij aan de Uiverstraat te zien.

De sluis heeft een rol gespeeld tijdens het leegpompen van de in 1945 geïnundeerde Wieringermeer. Omdat het water in de Wieringermeer zoet was, kon het water dus ook via de Overlekersluis naar het "oude land" worden afgevoerd en via gemaal 'De Vier Noorder Koggen' worden afgevoerd naar het IJsselmeer.

De sluis doet nu bijna uitsluitend nog dienst als doorvoer van pleziervaart. De beweegbare brug in het weggedeelte is vervangen door een vaste brug.

Verder zijn de fraaie molen 'De Herder', beide kerktorens en een stukje van bovengenoemde stadsboerderij te zien, alsmede één van de eerder genoemde Kaapstander torens.

Afb. 6b: De Overlekersluis anno 2016.

Afb. 7a: Westershavensluis en Overlekerkanaal, ca. 1928.

Weer een sluis, maar nu aan de andere kant van het Overlekerkanaal: de Westershavensluis.

Op de achtergrond wat bescheiden industriële bebouwing en wat woonarken. Voor de rest nog volledig uitzicht tot aan Oostwoud!

Afb. 7b: Westershavensluis anno 2016.

De sluis in vol bedrijf. In de tijd dat het wegverkeer nog niet zo'n opgang deed, heeft de Westershavensluis veel dienst gedaan voor de binnenvaart van en naar de Wieringermeer.

Er wordt nu bijna uitsluitend geschikt voor de pleziervaart en de jachtbouw, welke aan het kanaal ontstaan is. Op de achtergrond een wachtend binnenvaartschip, bedrijfsverzamelgebouwen, 'Conyplex' en woontoren 'Waterborg'.

Afb. 8a: De voormalige Oude Haven omstreeks 1936.

De voormalige Oude Haven was waar eens de Middenleek stroomde. Er lag een veenpakket van 3 à 4 meter dik dat ontwaterde via de Middenleek in de Zuiderzee. De haven was dus een natuurlijke haven.

Men is omstreeks AD 800 aan de zuidkant boerderijen gaan bouwen, ongeveer haaks op de stroom dan de kreek. Vanaf deze plaatsen werd handel gedreven met de bemanningen van de in de haven gelopen schepen.

Op de foto, uiterst rechts de ververij van Helling's, links een bos met daarachter een voetpadje.

De Oude Haven anno 2016, met voor de huizen gezellige tuintjes en de hoge bomen zijn vervangen door auto's.

Hierdoor is wel het voormalige stadhuis zichtbaar, dat nu in gebruik is als stadsmuseum, gerund door de Oudheidkundige Vereniging "Mendenblick"!

Afb. 8b: De Oude Haven anno 2016.

Afb.9a: Drum Gold Cup in de Kuip omstreeks 1980.

Doordat de Pekelharinghaven steeds verzandde en tegen hoge kosten gebaggerd moest worden heeft men in 1842 besloten de haven d.m.v. een dam halverwege droog te laten vallen en de bagger van de andere helft daar in te deponeren. In 1872 is hele haven droog geworden en eerst alleen voor voetbalclubs gebruikt.

Later ook voor de Drum Gold Cup, een jaarlijkse happening. Op de achtergrond ziet u het prachtige gebouw, Vooreiland 22, in Lodewijk XIVe-stijl. Op de gevelsteen staan turfbroodjes, wat verwijst naar een familie Veen. Het wordt door velen nog "De Krakei" genoemd, naar de machinefabriek die er in gevestigd was.

Afb.9b: De Pekelharinghaven anno 2016.

Op dit moment is de Pekelharinghaven weer water, maar nu voor de pleziervaart. Het Lodewijk XIVe gebouw is bewaard gebleven en waakt over de nieuwe haven.

Afb. 10a: De Overhaal bij 't Steg anno 1920.

Er was behoefte om de schuiten met groente te lossen in de Westerhaven, maar bij gebrek aan een sluis is een zogenaamde overhaal gemaakt op de plaats waar nu het huis van de familie Vlaming staat.

Met een motorliet werd de schuit op rails naar boven getrokken, daarna gleeed hij aan de andere zijde te water. Het motorhuis heeft na demontage van de overhaal op het dak van garage Bood gestaan.

Op de foto (genomen vanaf het huidige terrein van huize Sint Martinus) de (zeil-)schuit van Jacob Smak, de grootvader van Atze Kamma. Het zijzwaard ligt los in de schuit. Op de achtergrond is nog juist de coupure te zien waardoor de schuit naar de Westerhaven werd gelaten. Deze coupure is er nog!

Overigens is dit de enige foto van de Overhaal. We hopen dat iemand ons verrast....

Er is niets meer van de Overhaal te zien, maar het is nog steeds een mooi hoekje, nu met de Stegbrug die er in de tijd van de Overhaal nog niet was.

Dat was het dan weer voor dit jaarboek.

Jan Beek en Arnold de Greeuw
Medemblik, juli 2016

Herkomst afbeeldingen:
Jan Beek, Medemblik: afb. 1a.
Ad Kamma, Hoogkarspel: afb. 10a.
OKV Medemblik en A. de Greeuw,
Medemblik: overige afbeeldingen.

Afb. 10b: 't Steg anno 2016.

Juf Fien Geusebroek (1913-1994)

Fien Geusebroek? Ja, de vrouw die tientallen jaren in de vorige eeuw het bekende gezicht van Medemblik uitstraalde. Hoe kon je als vrouw zo bekend worden? Hier een poging om die spraakmakende Fien een historische betekenis te geven. Om een beeld van haar te schetsen is gekozen voor vijf invalshoeken: Familie, Kleuterjuf, Gymnastiekvereniging O.S.S., Toneelvereniging 'Animo' en Romantische Markt.

Familie: Ouders en voorouders

In het jaar van de slag bij Waterloo (1815) trouwt Jacob Geusebroek in Medemblik met de 18-jarige Maria Kalff. Bijna een eeuw later wordt Roelfine geboren: 9 augustus 1913. Geusebroek is niet alleen de achternaam van haar vader Dirk Jan, maar ook van haar moeder Antonia. Zij is de dochter van de Amsterdamse Bakker Gerrit. Hier een korte weergave van de (voor)ouders van Fien met haar achternaam.

Betovergrootvader:

JACOB GEUSEBROEK (1793-1828).

Overgrootvaders:

Dirk (1819-1896), Jan (1827-1905) > broers.

Opa's:

Jan (1857-1929), Gerrit (1857-1931) > neven.

Ouders:

Dirk Jan (1883-1945), Antonia (1883-1958) > achterneef/-nicht.

Afb. 1: Fien (rechts) met haar zusje.

Dirk Jan Geusebroek was smid in het Bagijnhof. De naam van zijn knecht en opvolger is heel lang bekend geweest: Harm van de Wetering. Huisnummer 22 staat tegenover de smederij. Dit is de plek waar niet alleen Fien zelf, maar ook haar opa en haar ouders vele jaren gewoond hebben. Haar iets jongere zus Geertruida is al op 16-jarige leeftijd overleden. Fien is dan enig kind en ze is altijd een alleenstaande vrouw gebleven.

Juf

Rond 1940 is Juf Geusebroek reeds werkzaam op de Nutskleuterschool aan de Breedstraat. Het kleuteronderwijs was in die tijd vooral een rooms-katholieke aangelegenheid. De katholieke bewaarschool in het Bagijnhof is een typisch voorbeeld van het toenmalige landelijke patroon. Het zijn vooral onbetaalde katholieke zusters, die lesgeven aan de kleutergroepen¹. Het behouden van het openbare onderwijs op jonge leeftijd is met name te danken aan de Maatschappij tot Nut van het Algemeen. De naam Nutskleuterschool is dus niet toevallig.

In juni 1948 wordt Fien aangesteld als hoofdleidster. De tweeklassige bewaarschool telt dan ongeveer 100 'kriepies'. Haar salaris bedraagt slechts f 50,- per maand. Om de kosten van het schoolmateriaal te verminderen, ontvangen de leidsters jaarlijks behangrollen van Kool. Ja, geschikt voor de expressie van kleuren en tekeningen. Door middel van vele activiteiten met de ouders lukt het om de kosten van het lesgeven in de hand te houden.

Afb. 2: Juf (rechts) met haar schoolkinderen.

In 1962 verwelkomt de Juf de kleuters in het nieuwe schoolgebouw in de L. van Teylingenstraat. Met een beetje weemoed heeft ze de Breedstraat verlaten. De nieuwe schoolnaam klinkt nog steeds bekend: Pinkeltje.

Donderdag 28 juni 1973 is Fien 25 jaar kleuterleidster. De bijna zestigjarige Juf krijgt die dag een feestelijk onthaal. De kleintjes van Pinkeltje zijn keurig uitgedost met feestmutsjes op.

Ze vormen een erepoort en de Juf moet door een hoepel stappen om binnen te komen. Dit is geen eenvoudige klus, want enkele weken daarvoor had ze haar enkel gebroken en later volgde een voetverstuiking. Gelukkig weet ze zich toch weer te redden. De hele schooldag staat in het teken van de huldiging. Tijdens de avondreceptie komen er vele Medemblikkers langs met bloemstukken en prachtige cadeaus.

Oefening Staalt Spieren

'In april 1907 kwamen enige jongelui in het café "de Tijd" samen om een bespreking te houden over een mogelijke Gymnastiek Vereniging.'² Op 4 mei vindt de oprichtingsvergadering plaats in het Muntlokaal en daar wordt de nog steeds bekende naam bedacht: Oefening Staalt Spieren (O.S.S.). De gekozen voorzitter is een plaatselijke bekende: Lodewijk de Waal. Hij is onderwijzer en gymleraar. Vele jaren zal hij als directeur de toonzetter worden van talloze gymnastiekuitvoeringen.

Op de bestuursvergadering van 8 september 1919 komt een belangrijke vraag aan de orde: Zullen we ook een damesafdeling oprichten? Iedereen vindt dat een heel goed voorstel en in de Medemblikker Courant verschijnt de oproep daartoe. Aan het eind van het jaar zijn er al 12 dames lid (en 26 heren).

Op een bestuursvergadering (17-01-1920) vertelt Jan Vader over het contact, dat hij heeft gehad met pastoor Van der Laar. De eerwaarde had veel waardering voor de club en wilde ook als donateur zijn steun betuigen. Maar hij raadde de voorzitter ten sterkste af katholieke dames als lid aan te nemen daar ze hier meer schade dan voordeel zouden hebben. 'Aldus wordt besloten'!

Als onze Radboudstad in 1920 de eerste R.K. burgemeester krijgt (de voormalige wethouder P. Schoutsen) vindt er op de Nieuwstraat een schitterende optocht plaats. Dankzij de ijverige inzet van De Waal tonen de gymnasten mooie knotsoefeningen. Op een bekende foto van dit evenement lopen de drie tantes van Fien voorop in beeld (zussen van haar vader)³. O.S.S. ontvangt die dag van de burgemeester een envelop met f 20,- gulden. Bovendien zegt hij toe beschermheer te worden en donateur.

Helaas is de damesafdeling van korte duur geweest. Eind jaren twintig kampt O.S.S. met veel persoonlijke problemen. Er zal echter een grote verandering plaats vinden als er in 1927 een nieuwe oproep in de krant komt. Fien is dan 14 en zal uitgroeien tot een zeer belangrijk lid. Een jaar eerder kampt de vereniging met grote problemen. Er zijn nog maar drie heren lid en De Waal stopt er mee. Een paar jaar later is er weer hoop en telt de club 38 leden (dames en heren).

Op zaterdag 15 maart 1947 is er in "Het Wapen" een glorieuze jubileumavond voor de viering van het 40-jarig bestaan. Een stampvolle zaal illustreert de waardering voor deze populaire vereniging. Na de uitvoering spreekt burgemeester Peters lovende woorden uit. Natuurlijk wordt ook mej. Geusebroek bij deze huldiging betrokken. Ze ontvangt bloemen daar zij reeds 20 jaar O.S.S. heeft gediend, waarvan vele jaren als voorturnster.

Op 12 en 13 juli van dat jaar kunnen de Medemblikkers opnieuw genieten van het turngebeuren op de sportvelden in de kuip (nu de Pekelharinghaven). Zo'n 600 deelnemers trekken de aandacht. Op zaterdag is er na afloop een muzikale optocht en gelukkig is het schitterend weer.

Afb.3: Turnsters op de sportvelden (1947).

In een terugblik zegt Fien: 'Wat hebben we toch leuke dagen beleefd met de gymuitvoeringen in "Het Wapen van Medemblik" en niet te vergeten de jaarlijkse turnfeesten in West-Friesland. In de jaren '39-'40 kwam de mobilisatie en stond de vereniging enige tijd stil, omdat het lokaal was gevorderd. In de oorlog hadden we nog een turnfeest op het Sportpark, maar mochten we geen vlaggen en vaandels meevoeren. Ook het gymnastieklokaal moest 's avonds verduisterd zijn. Na de oorlog hadden we een vredesfeest in Arnhem. Gymnasten uit heel Nederland gaven demonstraties op Sonsbeek. Een geweldige belevenis. Wij marcheerden als afgevaardigden uit Medemblik door Arnhem, waar duizenden mensen langs de kant stonden. Wat was ik trots dat ik daar toen met de vlag liep en vele mensen stonden te applaudisseren. Als ik die oude foto's weer bekijk, dan gaat mijn hart weer open.'⁴

In 1947 toont het overzicht van het aantal leden een duidelijke meerderheid van vrouwen en meisjes. Zo telt de club in dat jaar 9 heren, 51 dames, 46 jongens en 60 meisjes. Mogelijk is Fien een aantrekkingskracht is geweest! In 1964 wordt Fien erelid van de vereniging en ze blijft nog vele jaren actief betrokken bij O.S.S. De laatste ledenvergadering die ze bezoekt, vindt plaats in St. Pieter, op 23 maart 1991.

Toneelvereniging 'Animo'

De 'Dag van de Arbeid' wordt ook in Nederland al vele jaren gevierd op 1 mei. In de na-oorlogse jaren werd daartoe door de PvdA in Medemblik veelal een toneelgezelschap ingehuurd. Om de touwtjes van het toneel in eigen handen te krijgen, wordt op 22 mei 1954 een vergadering belegd met als resultaat de oprichting van de arbeiderstoneelvereniging "De Doorbraak". De beginzinnen in de notulen wijzen op een bekende plek: Kasteel Radboud. Hotze Stallinga wordt als voorzitter gekozen en Gerrit Rook zal als secretaris optreden. De regie komt in handen van Hil Bakker-Bossen. De oefeningen voor de eerste uitvoering gebeuren in het kasteel.

Op 27 november 1954 is de zaal van "Het Wapen van Medemblik" volledig bezet. "De Doorbraak" start met het toneelstuk Zeemansvrouwen. Het toegangsbewijs is f 0,75 en na afloop van de voorstelling is het genieten van het gezellige bal na. De debuterende toneelvereniging krijgt in de kranten lovende woorden. Fien wordt enkele jaren later lid (1957)⁵. Op de zaterdagavonden rond de komende 1 mei-feesten speelt ze opzienbarende rollen. In de opvoering Lola in 1961 is het Fien, die de danseres Lola Cornero gestalte geeft.

Op 20 mei 1966 vindt er een naamsverandering plaats: 'Animo'.⁶ Men wilde af van het imago arbeidersvereniging en zich richten op een breder publiek. In haar toneeljaren is Fien vele malen gehuldigd. Zo krijgt ze in 1973 een gouden speld met initialen voor haar 15-jarig optreden.

Haar donkere gezicht op de foto in de krant toont de rol, die ze toen speelde: negerbediende Orke.⁷ 'Dit soort rollen zijn de hoofdleidster van de kleuterschool op het lijf geschreven', aldus de gangbare mening.

Vanaf 1973 speelt 'Animo' niet meer in "Het Wapen", maar in hotel "West" op de Meerlaan. Daar is 5 jaar later op een zaterdagavond (14 januari 1978) de grote zaal tot aan de nok toe gevuld met publiek. 'Animo' speelt "Saigon Milly". Het stuk gaat over een plantage in Azië met in de hoofdrollen Jeanne en Kees Ruigewaard. In de krant krijgt Fien een special vermelding voor de rol van Koi, een Chinese bediende. Na afloop spreekt burgemeester Westendorp zijn waardering uit. En natuurlijk geniet iedereen daarna van het bal, met muziek van het dansorkest "The Return".

Afb. 4: Fien op het podium.

Het is 17 maart 1984 als onze Juf haar laatste rol toont in het spel "De Meid". Het stuk is speciaal voor Fien gekozen. In de zaal van hotel "West" kunnen de bezoekers voor f5,- nog éénmaal genieten van het optreden van Fien. Als dienstbode Annemie weet ze het publiek dit keer extra te vermaken. Na afloop natuurlijk veel woorden van dank.

Bovendien ontvangt ze weer een speld voor haar 27-jarig optreden bij 'Animo'. In een interview vooraf met Marja Heerdts blikt Fien terug op haar vele rollen. Als je 36 jaar lang op het toneel hebt gestaan, roept dat natuurlijk vele herinneringen op. Als hoogtepunt noemt ze "Saigon Milly". 'Zodra ze over een rol begint, speelt ze hem na. Achtereenvolgens praat ze als een Chinees. Beweegt als een Chinees. Doet een Italiaan na. Een Spanjool. Spreekt Amsterdams, Rotterdams. Drents enz..'⁸

Romantische Markt

Op 19 juni 1971 begint de eerste Romantische Markt. In vijf of zes zomerse zaterdagen wordt in de binnenstad het verleden zichtbaar gemaakt met historische klederdrachten en prachtige shows. De demonstraties van oude ambachten trekken veel publiek. De gebeurtenissen worden telkens door Wally Vreijssen in de krant beschreven onder de noemer 'Romantische Marktsnipers'. Dat Fien in haar outfit weer geniet van het toneelspel op de markt kan men afleiden uit vele gepubliceerde foto's.

Ze is ook de bekende lotenverkoopster. Wally bewondert haar kunst om mensen naar zich toe te trekken als ze achter de lotenkraam staat. Op een snikhete zaterdag als het zweet op haar gezicht staat, roept de Juf: 'Lieve mensen, laat me vandaag niet in de kou staan.'⁹

Juf Geusebroek heeft eind 1976 de zilveren marktkraam van de Romantische Markt gekregen. Het is de jaarlijkse uitreiking aan iemand die zich buitengewoon verdienstelijk heeft gemaakt. De overhandiging gebeurde in het St. Jansziekenhuis in Hoorn.

Afb.5: Romantische Markt.

'Het lijkt wel of ik hier in een erg goed hotel op vakantie ben', aldus een tevreden Fien.

Terzijde: Als de bekende Wally Vreijssen in 1989 met de VUT gaat, ontvangt hij van burgemeester Feijtel een zilveren penning. Maar nog die zelfde dag retourneert hij deze beloning, want hij had een gouden penning verwacht.

Haar laatste jaren

De laatste woonplek van Fien heeft een typerende naam: Levensavond. Ze heeft in haar laatste jaren in toenemende mate verzorging nodig door de verschijnselen van dementie. Een trouwe bezoeker in deze periode is haar goede vriend Wally Vreijssen. De aftakeling van Fien roept herinneringen op aan haar moeder, die in de jaren vijftig dezelfde ziekte had. Fien kocht toen een televisie voor haar. TV kijken was in die tijd nog uitzonderlijk en veel buurtkinderen hebben daarom aangeklopt.

Afb.6: Fien, een dame met uitstraling.

'Op 27 februari 1994 is onze 'Juf' na een kort ziekbed op 80-jarige leeftijd overleden.' De kennisgeving in krant leert dat de crematieplechtigheid op 2 maart heeft plaatsgevonden. Veel dank gaat uit naar het personeel van Huize Levensavond, waar zij liefdevol werd verzorgd.¹⁰

De naam Fien Geusebroek roept bij 'ouderen' nog steeds herinneringen op. Hier enkele typering van Niek, haar vroegere buurjongen.¹¹ 'Het eerste waar ik aan dacht, was dat ze altijd vrolijkheid uitstraalde. Als ze op de stoep zat, had ze contact met de voorbijgangers.

Ze kende iedereen en iedereen kende haar. Op verjaardagen van mijn ouders kwam ze altijd en had dan het hoogste woord. Ze kon prachtig vertellen.'

Ongetwijfeld kent de lange geschiedenis van Medemblik veel vrouwen, die toonaangevend zijn geweest voor een bepaalde periode. Toch leren de oude kronieken ons weinig over hen. Eeuwenlang zijn het vooral mannelijke namen. Pas in de vorige eeuw heeft Els Kloek een poging gedaan om 1.001 bekende vrouwen uit onze historie in kaart te brengen. In haar nieuwe boek legt ze de nadruk op aansprekende voorbeelden uit de vorige eeuw. Landelijke bekendheid verschilt echter van plaatselijke beroemdheid en mogelijk zal zelfs de naam Fien Geusebroek in de nabije toekomst van ons toneel verdwijnen.

Ad Dudink
Medemblik, september 2016

Geraadpleegde bronnen

De gedigitaliseerde Medemblikker Courant in het Westfries Archief (1905-1950) en berichten uit dezelfde krant verzameld in plakboeken aanwezig in de bibliotheek van de Oudheidkundige Vereniging "Medenblik".

Veel informatie is ontleend aan vijf notulen boeken van O.S.S. en drie notulen boeken van 'Animo'.

¹ Kleuterjuffen werden toen nog niet door de overheid betaald. Bovendien mochten alleen ongerouwde vrouwen voor de klas staan.

Pas in 1956 kwam de kleuteronderwijswet, die zorgde voor een vergoeding van het Rijk. In 1985 wordt de Wet op het basisonderwijs ingevoerd en verdwijnen de termen 'kleuterschool' en 'lagere school'.

- ² Eerste zin in het eerste Notulenboek, secretaris J. Vader.
- ³ Foto 32 in de serie: *Kent u ze nog ... de Medemblikkers* (1972).
- ⁴ In jubileumuitgave van O.S.S.: 1907-1982 (p. 15).
- ⁵ Ze speelde daarvoor (sinds 1948) bij de toneelvereniging "Hierna Beter".
- ⁶ De naam Animo is gekozen op de jaarvergadering (20 mei 1966). Annet Lageveen-Brugman is de naamgeefster.
- ⁷ Het toneelspel heet *Drijfzand* en voorzitter K. van Leeuwen deelt na afloop de speld uit.
- ⁸ Interview in Westfries Dagblad, 19 maart 1984.
- ⁹ In de vele Marktsnipers van Wally Vreijzen in de zeventiger en tachtiger jaren wordt de Juf dikwijls genoemd. Vaak staat er dan ook een afbeelding van haar in de krant. Wally werkte bij de gemeente bij de afd. Voorlichting, Sport en Culturele zaken. Daarnaast is hij secretaris en penningmeester geweest bij vele clubs.
- ¹⁰ Een eerdere kennisgeving meldt, dat het afscheid van Roelfine plaats vindt op woensdag 2 maart van 13.00-13.30 uur in de aula aan de Breedstraat. Crematie is aansluitend in Schagen om 14.30 uur. Vertrek vanaf de aula 13.45 uur.
- ¹¹ Niek Schuitemaker.

Herkomst van de afbeeldingen:
Arnold de Greeuw, Medemblik.

Rijks-Krankzinnigengesticht.
MEDEMBLIK.
Worden gevraagd:
een Timmerman,
ongehuwd, loon f 240,— per jaar en
een Dienstbode,
loon f 150,— per jaar, voor beiden
met kost, inwoning, verpleging en
dienstkleeding.
Aanmelding *in persoon* ten kantore
van den Geneesheer-Directeur.

Een zindelijk **Dagmeisje**
gevraagd, eenigszins bekend met de
wasch. Adres: Eiland 141, Medemblik.

De Danslessen
vangen aan op **Donderdag den**
10 Oct. a.s., des avonds
voor kinderen van 6 tot 8 uur.
» ouderen » 8 » 10 »
Uitsluitend gesloten partij voor leden.
Zij, die uitsluitend de nieuwste
dansen wenschen te leeren, waaronder
de „Lanciers” en de „Carré”, gelieven
zich zoo spoedig mogelijk aan te geven;
deze lessen vangen aan den 8 Oct.,
van 7 tot 9 ure.
Hoogst aanbevelend.
J. C. van Leverink
MEDEMBLIK. Dansonderwijzer.

Medemblik en de industrialisatie na WO

II (2)

Deze tweede aflevering van de reeks artikelen over de industrialisatie van Medemblik na de Tweede Wereldoorlog staat in het teken van het thema water. Wat betreft de industrie denk je dan aan de jachtenbouw, maar die jachtenbouwers besteden werk uit en ik wilde ook kijken naar de uitstraling daarvan binnen Medemblik. Kijken of er een netwerkje is van industriële watersportbedrijven in Medemblik: jachtenbouwers, servicebedrijven, metaalbewerkers en installatiebedrijven. Misschien vraagt u zich af of al die bedrijven wel tot de industrie behoren. Ik heb dit nagezocht op de website van het CBS en dat blijkt inderdaad het geval. De industrie valt onder de codes 10 tot en met 33 en meer specifiek: jachtbouw onder 30.12, reparatie en onderhoud onder 33.15 en installatie onder 33.2.

Overigens zijn er dermate veel watergerelateerde bedrijven in Medemblik, dat het niet mogelijk is om ze in één keer in deze Jaaruitgave te behandelen. Een aantal bedrijven op het gebied van de watersportindustrie zal later aan de orde komen en dat geldt eveneens voor enkele andere water gerelateerde bedrijven: FishFlow Innovations dat oplossingen vervaardigt voor de passage van vis, Vlaar Techniek dat hardware en software maakt voor de besturing van gemalen en EST-Floattech dat batterijmanagementsystemen voor schepen maakt.

Een uitzondering op het thema water is gemaakt voor de papierindustrie die door vader Rein en zoon René Snel is opgezet. Dit verhaal lag al helemaal klaar op de plank eind 2015. Maar we beginnen met de man die ook in aflevering 1 aan bod is geweest: burgemeester Letschert. Gaandeweg mijn onderzoek werd steeds duidelijker hoe belangrijk hij is geweest voor de stad. Vandaar nogmaals aandacht voor hem.

Tenslotte nog een rectificatie. In de reeks van Jaaruitgave 2015 stond, op basis van een krantenartikel, dat Jongert een soort van doorstart zou maken via Acico. Die deal blijkt echter niet te zijn doorgegaan en Acico is inmiddels ook failliet.

Burgemeester Letschert

Uit Wikipedia tekenen we op dat Drs. H.B.P.A. (Hendrikus Bernardus Petrus Antonius, roepnaam Henk) Letschert geboren is in Amsterdam op 10 januari 1924. Hij heeft Nederlands gestudeerd en is vervolgens leraar geworden in Bolsward. Na een aantal jaren werd hij directeur van het vormingscentrum aldaar en vervolgens namens de KVP lid van de gemeenteraad.

Het ambt van burgemeester heeft hij in de gemeenten Medemblik en Uithoorn vervuld, respectievelijk van 1956 tot 1965 en van 1965 tot 1975.

Afb. 1: Burgemeester Letschert op bezoek bij Monroe (ca. 1964).

In het NHD van 21 april 1964 staat een artikel over Letschert bij gelegenheid van zijn benoeming tot algemeen voorzitter van 'Bloembollencultuur', de branchevereniging voor de bollenteelt. Gememoereerd worden de vele nieuwe werken die de laatste jaren in Medemblik zijn ondernomen. Tot de spectaculairste bestuursdaden van Letschert behoort, aldus het artikel, de begonnen verbetering van de verbinding van de stad met het grote wegennet. In totaal kon hiervoor f 3.500.000,- subsidie worden verkregen. Het artikel rept van zijn vele functies en ruime belangstellingssfeer, hetgeen onder meer blijkt uit zijn aanwijzing door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten als haar vertegenwoordiger bij het beraad over de regionale ontwikkeling in de EEG.

In 1975 volgt Henk Letschert, Cees Becht op als burgemeester van Tilburg. Hij heeft (hier baseer ik me weer op Wikipedia) enorm bijgedragen aan het stadsvernieuwingsproces in Tilburg: de verbetering van het centrum en de bouw van de wijken De Blaak en Reeshof. Ook het zogenaamde 'Tilburgs Model' kwam na een ambtelijke reorganisatie in 1985 onder zijn bewind tot stand. Letschert is landelijk vooral bekend van zijn tijd als lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Hij was Eerste Kamerlid voor de KVP, later het CDA, van 1968 tot 1980. Naast het lidmaatschap van de Eerste Kamer, was hij lid van de Raad van Europa en de Assemblee van de West-Europese Unie. Door een hersenbloeding moest hij zijn functies in april 1988 opgeven. Hij overleed in Tilburg op 19 juni 1996. De Noordwesttangent van de Tilburgse Ring werd naar hem vernoemd: de Burgemeester Letschertweg.

Toen Henk Letschert in Medemblik aantrad was hij 32 jaar. In de Jaaruitgave 2015 heb ik gememo-reerd dat hij de Medemblikkers opriep élan te tonen. Zelf toonde hij het goede voorbeeld door 'de boer op te gaan'. Ik heb al aangegeven hoe hij ledikan-tenfabrikant Verduin naar Medemblik haalde. Ook de bekende jachtwerf Jongert roemde zijn inspan-ningen. 'Burgemeester Letschert steunde de over-gang (van Opperdoes naar Medemblik) waar hij kon' aldus de Jubileumuitgave bij het 35-jarig be-staan van het bedrijf.

Het verhaal van Fritz Conijn begint op dezelfde ma-nier als dat van Henk Verduin. Op zekere dag stond burgemeester Letschert bij hen voor de deur en praatte Conyplex naar Medemblik.

Ook bij de komst van de Europese Hardmetaalfab-riek heeft hij een belangrijke rol gespeeld via de contacten die er toentertijd waren met zusterstad Ründeroth. Een aantal eigenaren van de Edelstahl-werke in Ründeroth en Düsseldorf ging het nieuwe bedrijf in Medemblik opzetten. Bij de komst van Jachtwerf Medemblik ben ik zijn naam niet expliciet tegengekomen, maar de aanmeldingsbrief bevat zo precies de argumentatie over Medemblik als veel-belovende locatie voor jachtbouw en watersport, dat ik vermoed dat die is ingefluisterd door Henk Let-schert. Zeker als je hoort van Fritz Conijn dat de 24-uursrace door zijn vader en Letschert op poten is gezet. De zoon van Letschert, Henk jr., herinnert zich het enthousiasme van zijn vader voor de mo-gelijkheden die de jachthavens zouden bieden. Broer Guus herinnert zich nog dat zijn vader bij de ontwikkeling van de jachthaven nauw samenwerkte met de heer Kasemier. De winnaar van de eerste 24-uursrace, de Engelsman Jacques Knight, heeft nog bij hen thuis gelogeed!

Vermeld dient verder nog te worden dat burge-meester Letschert op 30 november 1962 aanwezig was bij de oprichting van de Oudheidkundige Ver-eniging "Medenblik". Die oprichting vond plaats in het 'Wapen van Medemblik', waar Letschert (als eerste) ook een lezing hield.

Enkele jaren daarvoor, in 1959, stond Medemblik centraal in de 26e bundel van het Historisch Ge-nootschap 'Oud West-Friesland'. Henk Letschert schreef daarvoor de inleiding en bovendien een ar-tikel over Lord Murray! Ook mevrouw Letschert heeft een artikel geschreven voor die bundel met als titel 'De 'Persona' van Medemblik'. Het artikel han-delt over de bronnen van de kerkgeschiedenis, waarin een vroegere pastoor van Medemblik als enige wordt aangeduid met die titel!

Tijdens de raadsvergadering van 14 april 1965 blijkt dat burgemeester Letschert is benoemd tot burge-meester van Uithoorn. Namens de raad wordt hij gefeliciteerd door dhr. Jong, die het een groot ver-lies voor de stad vindt en dank uitspreekt voor wat hij heeft verricht.

Het staat hier wat kort, maar uitgebreider in de no-tulen en deze woorden zijn zeker niet plichtmatig uitgesproken en zonder twijfel namens ieder raads-lid! Het is onbegrijpelijk dat er niet een straat of in-dustrieterrein in Medemblik naar hem is genoemd!

Jachtwerf Medemblik

Op 30 augustus 1962 komt een aanvraag binnen bij de gemeente van bootbouwerij v/h Pieter van der Meer. Het bedrijf beoogt verplaatsing van Alphen a/d Rijn naar Medemblik omdat het bestaande ter-rein plus loods niet langer gehuurd kan worden en omdat er voor uitbreiding te weinig personeel be-schikbaar is. De keus is om een aantal redenen op Medemblik gevallen.

Ten eerste omdat het industrieterrein aan de jacht-haven ligt. Ten tweede omdat door de inpolderingen van het IJsselmeer de concentratie van zeil- en mo-torjachten zich zal verplaatsen van de omgeving van Muiden naar noordelijk van de lijn Enkhuizen-Lemmer. Ten derde door de plannen om de accom-odatie van de KNRZ van Muiden over te brengen naar Medemblik, waarbij nog komt dat de groei van de watersport van Medemblik een watersportcen-trum zal maken. Ten vierde omdat de ligging van Medemblik gunstig is ten opzichte van de wind, waardoor het een veilige ligplaats zou zijn en het veilig zeilwater zou bieden voor kleine jachten. En als laatste door de verkeerstechnisch gunstige lig-ging voor de klanten en door de mogelijkheid tot het verkrijgen van een investeringspremie.

Afb.2: Voormalige jachtwerf Medemblik, later Ten Wolde, op de achtergrond Heerd (ca. 1968).

Via de gemeente wordt aan het Ministerie van EZ gevraagd om de investeringspremiereregeling en de prijsreductie voor de grond van toepassing te ver-klaren.

In eerste instantie wordt hier afwijzend op gereageerd omdat het eigen kapitaal te klein was ten opzichte van de premie. Nadat de eigenaar van de bootbouwerij, de heer Stolp, een compagnon heeft gevonden in de vorm van een meewerkende financier, wordt een tweede aanvraag toegekend. Bij die aanvraag vestigt de gemeente de aandacht op de reeds gepremieerde scheepswerf Jongert. In 1963 leidt dit tot de vestiging van Jachtwerf Medemblik op Breek 4. Overigens kwam pas op 21 juli 1964 bericht dat de premieregeling door het Ministerie van toepassing werd verklaard. Hierdoor verkreeg de jachtwerf een prijsreductie op de grondaankoop van 50%, ten bedrage van 20.569 gulden. Het bedrijf heeft niet gefloreerd en is in 1968, ten tijde van de verkoop via de curator, al failliet.

Jachtwerf Ten Wolde

Na het faillissement van Jachtwerf Medemblik is het bedrijf overgenomen door Rinus ten Wolde en voortgezet onder de naam Jachtwerf M.H. ten Wolde. Rinus heeft zijn opleiding gehad bij Jachtwerf Van de Stadt in Zaandam. Daarnaast heeft hij de LTS via de avondopleiding doorlopen. Na Van de Stadt heeft hij als bedrijfsleider ook bij andere werven gewerkt. Van zijn laatste werkgever kocht hij de nieuwe machines, die hijzelf had laten installeren vlak voordat het bedrijf stopte. Bij de overname van Jachtwerf Medemblik kwam ook Theo Sijm mee, die tot zijn pensioen bij Rinus zou blijven werken.

In het begin gingen Rinus en zijn vrouw Hanny nog vaak naar de Zaanstreek voor allerlei benodigdheden. Naderhand wisten zij ook in Medemblik hun weg te vinden, bijvoorbeeld bij machinefabriek Hoekstra voor een schroefas of iets dergelijks. De jachtwerf moest wél hoognodig beter worden geoutilleerd. Het was onmogelijk werken met die provisorische helling van tramrails en in de prut. 'Of we stoppen, of er komt een nieuwe helling' was de conclusie.

Stapsgewijs werden verbeteringen doorgevoerd. Inderdaad eerst een nieuwe botenhelling en vervolgens betonnen vloeren, een kraan voor het hantieren van masten, vernieuwing van de elektra en diverse andere aanpassingen.

Naast Theo Sijm hebben er gewerkt: Jaap Docter en zijn zoon Broos op ad hoc basis voor de elektra, Henk van Noort en Cor Tuinman. Op de werf werden zeegaande zeiljachten gestald, die er ook in onderhoud waren. Nieuwbouw is beperkt gebleven tot een tweetal schepen: een stalen jacht van 16 meter voor een Italiaanse afnemer en een houten trimaran. De maten van deze brede trimaran waren heel precies afgestemd op de breedte van de sluis. Ook werden grote reparaties verricht en werd een Trewes jacht gerenoveerd in samenwerking met Jachtwerf Jongert.

Afb.3: Botenhelling Ten Wolde, op de achtergrond het Keern (1969).

Zo rond 1988 begon de dynamiek wat minder te worden: bestaande plannen werden niet meer doorgezet en de kinderen hadden geen ambitie voor het botengebeuren. Henk vertrok om Jacht- en Mallenbouw van Noort op te zetten. Theo ging met pensioen. Uiteindelijk ging Rinus alleen verder tot zijn vroege dood op 58-jarige leeftijd in 1995. Hanny is daarna tot eind 1997 bezig geweest met de afwikkeling van de bedrijfszaken. Momenteel staat op deze locatie een bedrijfsverzamelgebouw.

Conyplex/Contest Yachts

Conyplex is opgericht in 1958. Het bedrijf is voortgekomen uit houthandel G.A. Conijn & Zoon die in 1840 te Alkmaar is opgericht. Naast de houthandel werd naderhand begonnen met de productie van houtwolcementplaten (Conex geheten) en parketvloeren (Conijn Parket). Fritz Conijn vertelt dat zijn vader Ed een fervent zeiler was, al vóór de oorlog. Hij bezat een zeegaand jacht, Femmy geheten. In 1952 bouwde hij, met een lokale timmerman, zelf een hechthouten boot met een polyester huidje eromheen. So far so good. Maar in 1958 deed zich een dramatisch ongeval voor, waardoor alles voor Ed Conijn in een ander perspectief kwam te staan. Hij verloor een zoon, toen die bij het zeilen in het Alkmaardermeer terecht kwam en onderkoeld raakte.

Ed Conijn zocht een uitlaatklep voor zijn verdriet en vond die in een zakelijke uitdaging door zich, naast het hout en parket, ook op het polyester te storten. In Alkmaar werd begonnen met de productie van lichtkoepels. Er liep ook iemand rond die in Suriname eens een polyester bootje had gemaakt: Ab Dubbeld. Hij maakte bij Conyplex ook een polyester boot en wel in de Flying Dutchman klasse. Tot dan toe werden de boten in die Olympische klasse alleen van hechthout vervaardigd. Conyplex ging zich echter niet op de wedstrijdboten richten, maar zag vooral toekomst in de toerboten.

De gemeente ondersteunt de aanvraag voor toepassing van de regeling richting het ministerie van EZ. De motivering luidt dat de komst van Conyplex niet alleen verruiming van de werkgelegenheid betekent, maar ook dat die zeer gunstig aansluit bij 'de verrassende ontwikkeling van de stad als watersportcentrum'. En dat sluit weer aan bij de rijkssubsidie die EZ verstrekt in het kader van 'verbetering der toeristische infrastructuur in de probleemgebieden'.

Afb. 4: Conyplex, Fritz Conijn met klanten.

Dat werd de Contest 25, waarvan er al snel één per week in Alkmaar werd gebouwd.

Van meet af aan werd de export gezocht; niet alleen gingen boten naar Europa per trein, maar ze gingen ook per schip naar Amerika. In Amerika had Conyplex namelijk een heel goede agent. Dan komt op een goede dag burgemeester Letschert langs om de voordelen van vestiging in Medemblik onder de aandacht te brengen. Vader Ed gaat er met hem op een zondag eens de boel verkennen en neemt het besluit de productie van de Contest boten naar Medemblik te verplaatsen.

Eén van de voordelen is dat gebruik kan worden gemaakt van de premie- en prijsreductieregeling. In het dossier over Conyplex, dat opgeslagen is bij het Westfries Archief, vinden we hierover documentatie.

Op het premieverzoek wordt op 14 april 1964 gunstig beslist door EZ. Conyplex verwacht met ca. 50 man personeel te starten en na een jaar zal dat naar verwachting ca. 65 man betreffen. De investeringskosten bedragen naar verwachting f 636.000,- en daarvan zou EZ aan premie f 175.000,- bijdragen. Met de bouw op Overleek 5 werd begonnen in april 1965, de oplevering geschiedde begin november 1965 en gestart werd met 30 personeelsleden.

Fritz vertelt dat het vanaf het begin de bedoeling is geweest om in Medemblik grotere typen te bouwen dan de 25-voeter waarmee was begonnen. Uiteindelijk zijn er tot op heden wel 30 typen vervaardigd. Ook in het genoemde dossier bij het Westfries Archief vinden we hierover informatie. Daarin staat dat al in september 1967 tot uitbreiding met twee hallen wordt besloten.

De uitbreiding heeft in belangrijke mate te maken met het in productie nemen van een derde type jacht, de Contest 38. Het jacht is ontwikkeld in samenwerking met de Engelse, Franse en Amerikaanse agenten.

Afb.5: Conyplex, open huis.

Ook verwacht Conyplex goede afzet in West-Duitsland. De kosten zullen f 85.000,- bedragen en wederom wordt om toepassing van de regeling gevraagd. Het personeel zou hierdoor tot ca. 75 man kunnen worden uitgebreid. De regeling wordt van toepassing verklaard, met wel als voorwaarde dat het eigen risicodragend vermogen wordt verhoogd tot 30% van het totale vermogen. Eind december 1969 wordt wederom tot uitbreiding besloten. Het gaat nu om een investering van f 800.000,- om de productie van de Contest 33 mogelijk te maken. Gevraagd wordt weer om de regeling van toepassing te verklaren. De gemeente verkoopt daartoe een stuk grond dat tot het onbebouwde terrein van Plastic Packing behoorde en door de gemeente is teruggekocht. Het personeelsbestand is op dat moment (november 1969) 85, maar zal naar verwachting tot tenminste 150 man uitgroeien.

In de vergadering van 29 juni 1972 gaat de raad akkoord met de verkoop van grond in het eerste industrieterrein aan Conyplex. Dit gaat gepaard met een hypothecaire lening. Hier was eerst Smit's Asfaltfabriek gevestigd.

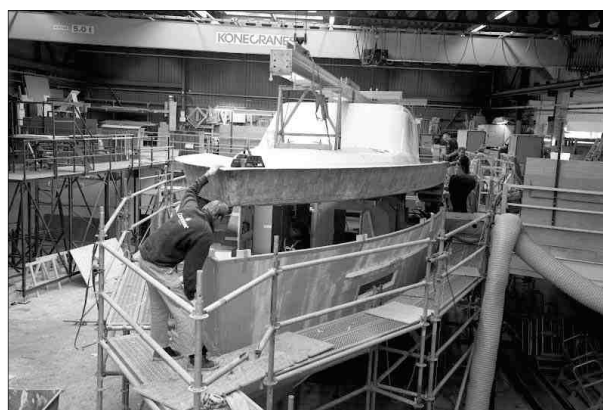
Gaan we weer terug naar het verhaal van Fritz Conijn. Hij vertelt dat Henk Burger uit Alkmaar mee kwam, hij heeft lang de functie van bedrijfsleider vervuld. Uus van Essen heeft de Contest 29 en 33 getekend. Robert Das heeft de trendsettende deken ontworpen, die in de Contest 33 voor het eerst zijn toegepast. Naderhand werd Dick Zaal aange trokken als ontwerper. Dick had bij de bekende jachtenbouwer en -ontwerper Van de Stadt gewerkt. De Contesten 25, 28, 33, 31HT en 48 zijn door hem ontworpen.

Rond 1990 is Dick voor zichzelf begonnen in Hoorn. Georg Nissen heeft toen het ontwerpstokje overgenomen en de CS-lijn mee ontwikkeld. Eén van de kenmerken van die lijn is dat er meer glas en dus licht is aan de bovenzijde van de boten. Dit idee is nog steeds leidend bij de verdere ontwikkeling.

Recent is bij het ontwerp van de Contest 67CS overgestapt op het gerenommeerde ontwerp bureau Judel/Vrolijk & Co. Door de achtergrond als houtbedrijf, heeft Conyplex steeds veel aandacht gehad voor de verzorging van mooie houten interieurs.

Begin jaren '80 heeft Conyplex een zware periode doorgemaakt. Fritz Conijn vertelt erover dat er van een algehele recessie sprake was en dat alle onderdelen van holding Conhold het moeilijk hadden. De holding is toen failliet gegaan en de vestigingen in Alkmaar zijn gestopt. De jachtwerf in Medemblik heeft al spoedig een doorstart gemaakt. In een interview met ANWB/watersport, dat in 1988 werd gegeven, vertelt hij erover. Op dat moment werken er 40 mensen bij Conyplex. Maximaal hebben er circa 150 mensen gewerkt.

We maken nu een sprong van 1988 naar 2015. Het bedrijf is inmiddels omgedoopt in Contest Yachts en in 2016 werken er circa 100 personeelsleden. Om als bedrijf te overleven is innovatie van cruciaal belang, zo blijkt uit de literatuur. Het beleid van de Nederlandse regering is dan ook in belangrijke mate gericht op bevordering van innovatie. Bij Contest Yachts ademt alles innovatie. Via het magazine CONTEXT kunnen we daarvan kennis nemen. Je leest erin hoe door de jaren heen internationale bedrijven de nieuwe jachten ontwikkelen. Daarbij geeft Contest de eigen ideeën mee en wordt gebruik gemaakt van wensen van de klanten, de laatste technische ontwikkelingen in de markt en aanbevelingen van leveranciers.

Afb.6: Contest, bevestiging dek op motorjacht.

Een belangrijke innovatie is in 1995 ontwikkeld in samenwerking met TNO. Het betreft een ingenieuze vacuüminjectiemethode om de composietelementen van het jacht te vervaardigen: de romp, het dek en de belangrijkste schotten en de langsversterkingen.

Contest claimt daarbij een van de weinigen te zijn die het hele proces doorvoert conform de strikte richtlijnen van het internationale Lloyd's Register.

Afb.7: Contest, timmerman aan het werk (2015).

De keuze van de toeleveranciers wordt uitgebreid gemotiveerd. De meesten komen uit Nederland. België, de UK en Duitsland zijn ieder met één leverancier vertegenwoordigd.

Tot 2014 werden op de jachtwerf alleen zeiljachten gebouwd, maar in april 2014 kwam voor het eerst ook een door Contest gebouwd motorjacht in de vaart, de Contest 52MC.

Over de toeleveranciers vertelt Fritz dat de uitbesteding al vrij lang op dezelfde onderdelen van de jachten betrekking heeft gehad. Overwogen wordt echter om ook het inbouwen van de motoren uit te besteden. De complexiteit daarvan is dermate toegenomen dat het misschien te specialistisch is geworden om het nog zelf te doen.

In de begintijd viel Conyplex nog veel terug op de bekende leveranciers uit Alkmaar, maar geleidelijk aan kwamen ook Medemblicker bedrijven in beeld. Fritz noemt om te beginnen de winkel van Kool op de Oosterhaven en machinefabriek Hoekstra. Hij spreekt over Ben Hoekstra met warmte en grote waardering voor diens deskundigheid. Ben heeft de eerste botenwagen voor Conyplex geconstrueerd. Hij had die zelf uitgedokterd, samen met Fred Paardekooper. Metalen onderdelen en roestvrij staal werden eerst vanuit Alkmaar geleverd, maar dat gebeurt nu vanuit Medemblick door W. van Mullum Roestvrijstaal. Ook MD-Techniek wordt ingeschakeld. De tuigerij geschiedt door Rake Rigging.

Afb.8: Luchtfoto Overlekerkanaal, Plan West, Heerdt, BBN, Jachtwerf Ten Wolde (ca. 1970).

Contest jachten gaan lang mee. Zo staat in het Duitse zeilmagazine Yacht van 16 december 2015 een verhaal over een Duits stel, dat met een 45 jaar oude Contest 33 de wereld rondvaart. Ook staat er een stukje in over een medewerker van het blad, die in 2016 voor de derde keer hoopt mee te varen in de 24-uurs race op het IJsselmeer met een Contest 29 uit 1967. Het stel dat de wereld rond vaart had twee jaar lang ieder vrij ogenblik gewerkt aan de renovatie van het jacht. Zo'n enorme klus wordt natuurlijk vrijwel nooit door zeilers zelf ondernomen en er zijn dan ook gespecialiseerde onderhoudsbedrijven die dit werk doen.

Bij Contest is een typerend voorbeeld dat iemand van een kleinere boot op een grotere wil overstappen. Zijn oude schip wordt via het jachtmakelaarsbedrijf Contest Brokerage verkocht en eventueel door Contest-dochter Medemblik Yacht Service (MYS) gerefit naar de modernste maatstaven.

A+ Rigging Zeldenrust 11

A+ Rigging is circa 1993 begonnen als tuigerij Rolf Verheij. Rond 2000 is het overgenomen door Jongert, die het in 2007 verkocht aan Paul Tijssen en Sten Nieuweboer. Zij kochten een mooi bedrijf, waarin Jongert veel had geïnvesteerd. Sten stopte er desondanks al snel mee en verkocht zijn aandeel aan Bram Helle. Bram was net een jaar voor zichzelf bezig als agent voor Reckman reefsystemen (reven: van een zeil het effectieve oppervlak verkleinen door het samen te vouwen of op te rollen). Hierdoor werd het productenpalet van A+ Rigging verhoogd.

Het optuigen van masten is een specialistisch gebeuren, dat vrijwel altijd wordt uitbesteed door werven. Door het loskomen van Jongert, kwam A+ Rigging ook bij andere grote werven in beeld, bijvoorbeeld Huisman en Holland Jachtbouw. Het tuig waarmee zeilen aan masten worden bevestigd bestaat uit kabels (ropes) en bij grotere boten uit staven (rods). Er zijn diverse machines nodig om dat tuig in de juiste vormen en afmetingen te krijgen, plus om de uiteindes bevestigd te krijgen.

A+ Rigging is uniek in Nederland door de Rod Rigging. Daarvoor is door het bedrijf een productiestraat bedacht, waarvoor de machines door MD-Techniek zijn gebouwd. Ook bij Contest worden nu (behoorlijk innovatieve) projecten gedaan, in samenwerking met Rake Rigging. Naast het direct optuigen van vooral grote boten, fungeert A+ Rigging ook als toeleverancier aan andere tuigerijen.

De klanten komen niet alleen uit Nederland, maar ook uit Duitsland, Italië, Hongarije en Frankrijk. Bij drukke en grote projecten op locatie, wordt een vast netwerk van zzp'ers ingeschakeld. Ze zijn ook wel op verre bestemmingen als Taiwan geweest, maar dat doen ze niet meer.

Bram ziet de toekomst met vertrouwen tegemoet: er is een mooie spreiding tussen klanten en tussen grote en kleine projecten. Voor 2017 staat al een groot project op de rol.

Afb.9: A+ Rigging, nieuwe Rod Riggingset (2014).

Na afloop van het gesprek loop ik nog even met Bram door het bedrijf, dat momenteel op Zeldenrust 11 is gevestigd. Ik zie een heel lange mast hangen. Dat blijkt een exemplaar dat is gemaakt van carbon en in Medemblik is opgetuigd. De dag erna wordt het vervoerd naar Frankrijk, alwaar het op een jacht zal worden geplaatst.

Ik zie ook rollen met stalen kabels liggen. Die zijn vervaardigd in Zuid-Korea, maar A+ Rigging koopt ze van een Duits bedrijf dat voor certificering heeft gezorgd. Geen enkel risico met de kwaliteit is het devies! Volgens mijn informant op het gebied van de zeilsport in Medemblik, Emile Grotenbreg, behoort A+ Rigging dan ook tot de top in Europa. Weer een bedrijf dus om trots op te zijn.

W. van Mullum Roestvrijstaal

Willem van Mullum is in Hoogkarspel terecht gekomen doordat hij ging werken voor Marco Boten. Nadat hij trouwde is hij daar ook gaan wonen. Marco Boten, dat vooral polyester kruisertjes maakte, ging door de crisis in 1982 failliet. Willem is toen in Monnickendam gaan werken bij scheepsbouwer Hakvoort, waar hij de afdeling RVS heeft opgezet. Echter in 1993 was het een tijdje erg rustig op de werf. Willem had ondertussen ook wat particuliere klanten en toen een vriend van hem in Andijk ruimte beschikbaar stelde, is Willem voor zichzelf begonnen.

Het pand werd op een gegeven moment te klein. Er was veel werk voor Johan Vels uit Medemblik, waardoor Willems zoon Perry erbij kwam. In 2004 heeft Willem de overstap gemaakt naar het pand Smidse 2C in Medemblik. Niet onbelangrijk was dat Medemblik vier havens heeft en Andijk maar één. 'Het leuke van Medemblik is de goede samenwerking tussen bedrijven', zegt Willem en zoon Perry knikt bevestigend. Men gunt elkaar wat, als de ander beter is in bepaalde aspecten van de projecten. Willem werkt het meest samen met buurman MD-Techniek. Opdrachten komen van verschillende kanten binnen.

Afb. 10: Willem en Perry van Mullum.

Veel werk wordt uitgevoerd voor de (voormalige) jachtbouwers Vels, van Noort, Rijk Jachtbouw en Jongert (Willem stopte daar toen Jongert financieel in slecht weer kwam). Ook komt er veel reparatie- en refittingwerk binnen via havenmeesters, HR zeilen, MYS, Klerk en RC Jachtservice. Het voordeel is dat allerlei relatief kleine maatwerkklussen door de nabijheid snel plaats kunnen vinden. Via MYS is ook de nieuwbouw bij Contest in beeld gekomen. Preekstoelen, hekwerk, puttingen, sierstrippen en neusstukken worden op maat gemaakt. Een mooi stukje innovatief werk was het vervaardigen van een ingewikkeld klapanker voor een motorjacht van Contest. A+ Rigging en Rake Rigging leveren ook orders op, net als Rigging Assist en Hiemstra Nautisch advies.

Gevraagd naar de toekomst, zegt Willem dat het soort werk dat zij doen er altijd zal blijven. Hij zorgt ervoor niet te afhankelijk te worden van één klant. Ook is hij breder bezig dan alleen jachten, particuliere klanten kunnen ook voor allerlei RVS maatwerk bij ze terecht. Verder besteedt hij liever werk uit dan meer personeel aan te nemen. Dit geldt ook voor het vervaardigen van halffabricaten, ze worden door Perry met AutoCad getekend en bijvoorbeeld in Varsseveld gemaakt. De klant heeft bij dit alles supersnel een offerte voor elk stukje RVS op maat.

MD-Techniek

Martin van Driel komt oorspronkelijk uit Oud-Beijerland, waar hij in een machinefabriek werkte. Via zijn toenmalige vrouw is hij in Opperdoes komen wonen en kort bij Leba in Enkhuizen aan het werk gegaan. Langer heeft hij in de montage gewerkt bij DeMaCo in Noord-Scharwoude. Dat duurde zes jaar en toen begon hij in 1996 voor zichzelf bij ZTI in Tuitjenhorn, waar hij de ontwikkeling van een prototype voor de verwerking van sluitkool afrondde en deze monteerte bij de klant. Het meeste werk leverde echter de watersport op, via Marina Den Oever. Zodoende is de samenwerking met Willem van Mullum ontstaan. Samen zijn ze naar Medemblik verhuisd, Martin naar Smidse 2A. Grofweg gezegd doet Willem het las-, buig- en railingwerk en Martin het constructie-, draai- en freeswerk.

Ook vogelt hij aparte dingen uit. Dat deed hij in het verleden ook wel voor Medistad, maar die werkt nu met CNC-machines en dat doet Martin niet. Daardoor zijn de ontwerpen die hij heeft gemaakt moeilijker reproduceerbaar. Intussen heeft hij een grote diversiteit aan mooie prototypes gemaakt, onder meer voor A+ Rigging. Dit prototype heeft hij overigens wel degelijk kunnen reproduceren en wel voor Rolf Verheij, de vroegere eigenaar van A+ Rigging, die naar Denemarken was uitgeweken.

Veel heeft Martin geleerd van zijn vader, die in dagelijks leven stoffeerder was en modellenbouw als hobby had. Na de LTS heeft hij verder nog cursussen gedaan. In de praktijk heeft Martin bij ZTI de kunst van het weglaten geleerd. Gevraagd hoe hij het presteert om de nieuwste technische hulpmiddelen in te zetten bij de oplossing van complexe problemen, noemt Martin de machinebeurzen in Utrecht en Gorinchem. Deze bezoekt hij samen met Willem. Wat betreft de toekomst denkt Martin dat veel van waar hij handig in is, door de techniek wordt ingehaald: 3D printen en/of standaardisatie via CNC-machines.

Afb. 11: MD-Techniek, machines voor schuren en polijsten van rod rigging.

Cornelis Jongkind

Rond 1980 begon Carl Grootjes met Johan Vels houten bootjes te bouwen. Je kon toen heel makkelijk beginnen. Een jacht van 12 meter was al megagroot en er heerste veel optimisme in de botenbouw. Carl deed de techniek, maar niet alleen bij Vels. Hij had een vrachtwagentje als mobiele werkplaats, waarmee hij door heel Nederland ging voor werk aan jachten.

Op een gegeven moment vroeg Dico de Goede, onderhavenmeester bij de Pekelharinghaven, hem om het elektronicawinkeltje daar te runnen. Dico ging naar de grote winkel bij de Kwikkelsebrug. Dit speelde in 1992 en dat heeft Carl een aantal jaren gedaan. Hij verkocht er navigatiehulpmiddelen en energiesystemen, die hij ook installeerde. Er was verder veel reparatiewerk. Naast Medemblik opende hij winkels in Lelystad en Alkmaar.

De markt veranderde echter met de opkomst van de discounters. Hierdoor viel de marge op de te verkopen producten weg en kon de jachtservice niet meer toe. Carl stopte in 2006 met de winkels in Medemblik en Lelystad.

Afb. 12: Cornelis Jongkind - Tommy Project Jongkind.

Inmiddels waren de te bouwen jachten groter geworden en via Johan Vels verzorgde Carl met zijn team alle techniek in dergelijke projecten. Later kwamen daar projecten bij aan de Lemmeraken van de werf van Nico Klaasse en ook de superjachten die ontworpen werden door André Hoek. Dit werk gebeurde eerst allemaal vanuit Alkmaar, maar dat bedrijfspand werd te klein en daarom werd in 2005 Breek 30 in Medemblik gekocht. Sinds die tijd levert Cornelis Jongkind Scheepsinstallatietechniek (CJ), zoals het bedrijf is gedoopt naar de opa van Carl, vanuit Medemblik oplossingen voor technische installaties aan boord. Er is inmiddels ervaring opgebouwd met meer dan honderd installaties.

CJ heeft zich, aldus Carl, in de afgelopen jaren ontwikkeld tot een efficiënt team van vijftientig monteurs, engineers en projectbegeleiders met een vestiging in Medemblik en Mallorca. De vestiging in Mallorca betreft een overname uit de failliete Jongertboedel. CJ levert technische installaties voor onder meer zeiljachten, motorjachten, werkschepen, sloepen, ribs en woonschepen. Voor ieder type vaartuig kan een systeem of een deel daarvan worden geleverd en geïnstalleerd. Hoewel CJ ook voor Contest heeft gewerkt en nog niet zo lang geleden op de Oude Zeug een Tamer jacht van Jongert heeft gerefiteerd, is de zakelijke band met die bedrijven nooit sterk geweest.

Veel werk wordt in Medemblik voorbereid en dan in het buitenland uitgevoerd, aldus Carl. Voor 70% bestaat de omzet uit nieuwbouw en voor 30% uit refitting van schepen.

Gevraagd naar het toekomstperspectief van zijn bedrijf, merkt Carl op dat de markt moeilijk is. Er is nog geen opwaartse beweging merkbaar in de investeringscyclus voor (grote) jachten. Daar heeft Jongert ook veel last van gehad. CJ krijgt echter nog steeds grote projecten toegewezen en het is dus een kwestie van consolideren.

Winner Yachts

Winner Yachts is opgericht in 1986 te Enkhuizen, door de succesvolle zeewedstrijdzeilers Riet Vader en Dick Rus. Puttend uit hun ervaring wilden zij boten vervaardigen naar geheel eigen inzicht. Sportieve en comfortabele boten van uitstekende kwaliteit, met de juiste zeileigenschappen, ook op zee. Jachtontwerper Cees van Tongeren van Van De Stadt Design hielp hun ideeën en deskundigheid tot uiting te brengen in een nieuw zeiljacht: de Winner 9.50. Het resultaat was ernaar. Door succesvolle zeilwedstrijden, de handelbaarheid in havens én Noordzeestormen, kreeg de Winner 9.50 juichende perscommentaren en een trouwe klantenkring tot in het Verre Oosten.

Na het bijschaven van de Winner 9.50 werd vijf jaar later de Winner 11.20 gebouwd. Door eigen ervaringen en klantervaringen met de 9.50 door te voeren, werd de 11.20 wederom een succes. Ze leverde, samen met de Winner 9.50, de beste prijs-kwaliteitsverhouding. Pas in 2005 werd een derde ontwerp aan de vloot toegevoegd, de 10.10. Dit hedendaagse ontwerp past goed bij de lijn...

In 2005 werd Winner Yachts overgenomen door Remco Sol. Al snel werden goede resultaten geboekt: de Flevorace werd in 2005 gewonnen met het nieuwe model, de Winner 10.10. Ook in 2006 won de Winner 10.10 het kampioenschap ORC2, regio Noord. Daarnaast werd de Winner 10.10 genomineerd voor European Yacht of the Year 2007. In 2009 werd de Winner 12.20 geïntroduceerd en ook genomineerd voor European Yacht of the Year. Ondertussen waren de oermodellen Winner 9.50 en Winner 11.20 uit productie genomen en is in 2013 de Winner 9 geïntroduceerd om de vrijgekomen plaats in het productaanbod aan te vullen. Ook de Winner 9 werd direct bij haar introductie genomineerd voor European Yacht of the Year. Vanuit de Winner 9 ontstond er vraag naar een nog kleiner model en in 2014 is vanuit de Winner 9, de Winner 8 ontwikkeld. Tot zover de geschiedenis van Winner Yachts in het kort.

Inmiddels is Winner verhuisd naar Medemblik en spreek ik met Remco Sol in het kantoorgedeelte van hal 10 bij Contest. Deze hal huurt Winner Yachts sinds 1 juli 2015.

Remco heeft HTS Scheepsbouw gestudeerd in Haarlem. Tijdens en na zijn afstuderen in 2000 kwam hij in aanraking met Contest. Tot begin 2005 heeft hij er diverse functies vervuld: werkvoorbereider, projectleider, productie leider en hoofd engineering. Remco is met het zeilen in aanraking gekomen via zijn ouders, die een eigen jacht hadden. In de jaren '90 werd dat een Winner 9.50, het oermodel.

Hij heeft ook stage bij het bedrijf in Enkhuizen gelopen en na zijn afstuderen werd hij benaderd om het bedrijf over te nemen.

Afb. 13: Winner Yachts (2016).

De modellen waren op dat moment echter wat verouderd, wat niet in verhouding stond met de gevraagde overnameprijs. Vier jaar later was er een nieuw model in aantocht en zag het financiële plaatje er beter uit. Met de Rabobank en ingebracht eigen vermogen, kon de financiering worden rondgemaakt.

Met Dick en Riet Rus was een 10-jarig huurcontract afgesproken. Die 10 jaar waren in 2015 verstreken en de wereld is ondertussen enigszins veranderd. Winner is zich, door de markt gedwongen en door de gemaakte keuzes, gaan toeleggen op de niche van iets kleinere boten, de Winner 8 en 9 (meter). Werd eerder 90 tot 95% van de omzet op de binnenlandse markt gerealiseerd en zonder dealers, nu gelden die percentages voor de exportmarkt en uitsluitend via dealers. Voor die kleinere boten geldt een ander verdienmodel. De vaste kosten moesten omlaag en dat lukte onder meer door het bestaande huurcontract niet te verlengen.

Met Arjen Conijn kon tot een goede afspraak worden gekomen over de huur van hal 10 op de Overleek. Ook werden globale afspraken gemaakt over het gebruik dat Winner Yachts zou kunnen maken van faciliteiten van Contest en MYS. Dit maakte dat een polyesterman, die met pensioen ging, niet hoefde te worden vervangen. Voor de kleinere modellen is dat werk nu uitbesteed in Polen, voor de incidentele bestellingen van grotere modellen kan worden uitgeweken naar Contest. Bij grote drukte wordt trouwens ook Rake Rigging ingeschakeld.

De winterstallers van Winner hebben de werf grotendeels gevolgd en staan nu bij MYS in de stalling. Daarnaast zijn er nog meer synergievoordelen denkbaar, maar Winner Yachts gaat eerst rustig zelf haar koers zoeken op de nieuwe locatie. Intussen kan Winner, mede door de samenwerking met Contest, heel flexibel opereren en draait het met 5 à 6 man, waar het er in Enkhuizen 10 à 12 waren.

Over de toekomst van Winner spreekt Remco zich vol vertrouwen uit. De verhuizing naar Overleek 3 en de reorganisatie zijn achter de rug en het bedrijf is flexibel ingericht en opereert met lage vaste kosten. Terwijl de markt op het dieptepunt zit of dat net achter de rug heeft, draait het bedrijf goed. Er worden nu 20 tot 25 boten per jaar geproduceerd en dat kan voor de 8- en 9-series oplopen tot 35 à 40. Innovatie vindt plaats in zowel het proces als in het product. Winner jachten onderscheiden zich in de markt, aldus Remco, doordat het goede

zeilschepen zijn voor de echte zeiler: veel handgrepen, goed schrap kunnen zetten op het dek, gebruik van de keuken onder hellingshoek, zware kiel met lage zwaartepunt ligging, relatief veel zeil en goede trim-mogelijkheden, etc. Het merendeel van de Winner Jachten valt onder CE categorie A (ocean waardig).

Snel Golfkarton/Spanell

In de Jaaruitgave 1999-2000 staat op pagina 17 een foto van de Nieuwstraat in 1950. Daarop staat de papierhandel W.C. Snel afgebeeld. Deze Willem Conrad is de opa van René en Erik Snel. René vertelt over hem dat hij eerst een brood- en banketbakkerij had, naast Piet Bos. Bij die bakkerij lag echter bepaald niet het hart van Willem.

Hij wilde eigenlijk politicus worden en is inderdaad wethouder van Medemblik geweest. Zijn ambities waren nog groter en hij bekleedde diverse voorzitterschappen in Nederland, onder meer van de Vereniging van Papiergroothandel. Vanuit die wereld kwam hij op het idee om een papiergroothandel te beginnen en te stoppen met de bakkerij.

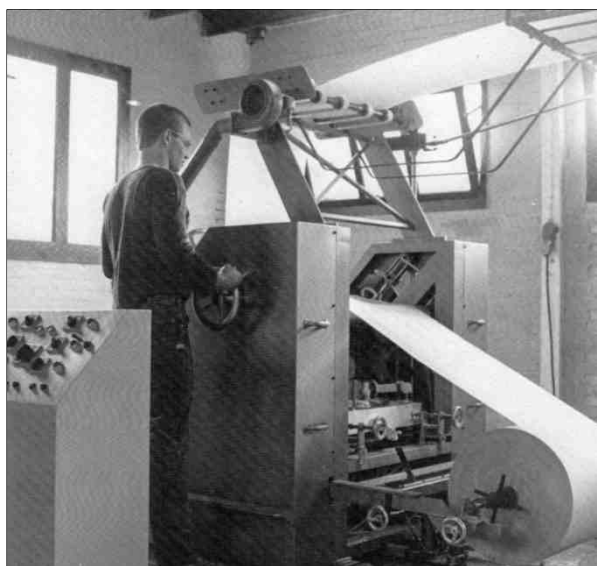
Afb. 14: Willem Conrad en Rein Snel bij de Willy's Overland (voorloper jeep, aangeschaft in 1938).

De vader van René, Rein Snel, wilde eigenlijk architect worden of in ieder geval een technisch beroep leren. Dat zat er echter niet in; hij moest werkzaamheden verrichten in de groothandel. Zo ging hij vanaf zijn 13e jaar op de fiets, en in de winter ook wel per schaats, langs de bakkers en slaggers in de regio. Later ging dat met een 2^e hands A-Ford. Rein kwam met golfkarton in aanraking via de vleesverpakkingen.

Hij zag winst in eigen productie en ging proberen daar een machine voor te maken. Hij deed dat thuis op zolder en later in de kelder. Op het Waterlooplein in Amsterdam werden zoveelste-hands onderdelen gekocht en werd de hulp van de plaatselijke smid Schuitemaker en vervolgens machinefabriek Hoekstra ingeroepen.

René heeft de experimenteerdrang al vanaf 5-jarige leeftijd op die zolder opgepikt. De ontwikkeling van die machine kostte echter geld en dat kwam ten dele uit de handel en ten dele door de verkoop van huizen van moeder Snel-van der Lee. Jo de Koning was hierbij belangstellend toeschouwer onder het uitspreken van de historische woorden: 'Als het lukt Rein, dan wordt het goud, en als het niet lukt eindigt het als oud ijzer bij mij op het erf'. Maar na vijf of zes jaar ploeteren was de machine werkend! We hebben het dan over 1958-1959.

Met de werkende machine kwam de productie goed op gang. Er kwam een grote klant, Nestelrooy uit Amsterdam, die de productie van vetvrije golfpapieren vleesschaaltjes bij Snel onderbracht. De productie werd verplaatst van de zolder via de kelder (voor korte tijd) naar de voormalige timmerfabriek van Boekel aan de Oude Haven.

Afb. 15: René Snel met een zelfgebouwde karton-machine (1970).

Die was nog even verhuurd aan chocoladefabriek Van Campen. Dit was een enorme vooruitgang en het ging toen hard, ook de Hema kwam erbij als klant.

Tot 1969-1970 kon je van een bloeiperiode spreken. Toen kwam de klad er keihard in door de introductie van plastic vleesschaaltjes.

Inmiddels was de gezondheid van zijn vader aange-tast (hij zou al op 66-jarige leeftijd overlijden) en René nam steeds meer het roer over. Daartoe mede aangezet door zijn moeder, want zelf had hij eigenlijk goud- en zilversmid willen worden! Zoals dat gaat werd hij echter van jongs af aan ingeschakeld bij het maken van de machines en het laden van dozen die naar de klanten moesten. Hij ging naar de LTS in Voorhout, op kostschool, om te voorkomen dat teveel tijd naar de fabriek zou gaan. Vervolgens volgde hij de MTS werktuigbouw in Beverwijk, waarvan hij het laatste half jaar mocht laten schieten wegens de ziekte van zijn vader.

In die periode vond de genoemde overgang op plastic plaats en de fabriek moest terug van drie werknemers naar één man. René is toen overgeschakeld op andere producten en wel hoofdzakelijk voor de tuinbouw. Dit tegen de wens van vader Rein en ook van de concurrentie, die zich in een kartel had verenigd. Hij begon daarvoor een eigen, in pandig, machinefabriekje met ondersteuning van tandwiel-fabriek Blom uit Amsterdam. Hij kwam er echter achter dat dit niet zomaar ging! Tot eind jaren '80 werd de markt in Nederland namelijk beheerst door het reeds genoemde kartel van papier- en golfkartonfabrikanten onder regie van Bührmann-Tetterode. René kon wel in dit kartel komen, maar onder voorwaarden die er voornamelijk op gericht waren om hem klein te houden.

Hij stapte er daarom niet in, met als vervelend gevolg dat het hem onmogelijk werd gemaakt om in Nederland materialen te kopen. Daarvoor moest hij de boer op naar kleine fabriekjes in Noorwegen, Duitsland en Tsjechië. De verkoop ging wat in het geheim naar grossiers e.d. Hij had echter het geluk dat de tuinbouw zich ging organiseren en wilde stoppen met de dure inkoop bij het kartel. De inkoop door veilingen en dergelijke werd gecentraliseerd via de AVM en deze schonk het vertrouwen aan Snel Golfkarton. Het ging nu heel hard en verhuizing van de Oude Haven naar de Ambachtsweg werd noodzakelijk. Nieuwe machines werden gebouwd en het personeelsbestand groeide van twee naar 25 à 30 man eind jaren '90. In ploegen werd dag en nacht doorgewerkt. De productiefaciliteit op de Ambachtsweg werd naderhand weer uitgebreid, maar op een wel heel ongelukkig moment toen plotseling 60% van de afzet wegviel door het afhaken van drie grote klanten.

Ook deze tegenslag werd overwonnen met nieuwe (luxe) verpakkingen voor industriële bakkerijproducten. Daarvan ging 95% als export naar Scandinavië en, na het vallen van de Muur in Berlijn, naar Oost-Europa en Rusland. Het Midden-Oosten kwam er nog bij, en ... Philips voor de verpakking van TL-buizen.

René wilde inmiddels weg van de Ambachtsweg. Hij vond dat de gemeente het gebied te verbrokkeld had uitgegeven. De nieuwe fabriek, die hij in gedachten had, wilde hij daar niet tussen hebben. Het leidde ertoe dat de bezittingen in dat gebied werden verkocht en dat hij een, zelf getekende, mooie nieuwe fabriek liet bouwen op de hoek van de Almereweg en het Aambeeld. Hij kocht grond bij en wilde er een mooi industriepark met een golvend terrein, vijvers en kunstwerken realiseren. Zo iets had hij bij klanten in Denemarken gezien. Maar dat is niet gelukt, (nuchtere) potentiële kopers vonden het te duur worden.

Afb. 16: Machinefabriek Snel, eigen bouw golfkarton machine (1970).

Unda Maris (golf van de zee, een schuilnaam wegens het kartel, voorgesteld door Hans Sterk die bij Snel Golfkarton de functie had van chef de bureau) is een traditioneel bedrijvenpark geworden, naast de twee andere in Medemblik: Overleek en Almere. In 2002 werd de golfkartonfabriek verkocht aan de Duitse Palm Packaging Group, die de productie onderbracht bij dochter PilloPak uit Eerbeek. René zelf ging verder met bouwgerelateerde producten, waarvan golfkarton en gegolfd aluminium het hoofdbestanddeel vormden. Hij kwam hierop door een vraag van Ben van Rheden, directeur van een woningbouwcoöperatie. Die vroeg of het mogelijk was om muren of wanden te maken van golfkarton. René ging hierop de weddenschap aan dat hij wel een heel huis van golfkarton kon maken (het Wikkelhuis, sinds kort in productie). Maar eerst werd de uitdaging aangegaan om scheidingswanden te maken.

De fabriek die hieruit ontstond is Spanell (Snel panelen) gaan heten en daar worden wandpanelen voor kantoren en scholen vervaardigd plus aluminium panelen voor tunnelwanden en aluminium constructies, zoals een datacenter.

De broers Erik en René hebben bovenvermelde ontwikkelingen samen doorgemaakt. Erik had in de periode 1980-2003 de leiding over de productie en was daarnaast verantwoordelijk voor het onderhoud van het machinepark. René had de algehele leiding en de ontwikkeling van machines en producten in zijn portefeuille. Tot halverwege jaren '90 werden de machines in een eigen 'machinefabriek' vervaardigd en later in machinefabriek Leba in Enkhuizen. Totdat het moment kwam dat de tropenjaren hun tol gingen eisen. René was 'op' zoals hij zelf zei; hij verkocht de fabriek aan BIA Systeemwanden en ging verder met R.S. Developments in Zwaag. Daar ontwikkelt hij nieuwe producten voor de bouw.

Machinefabriek Hoekstra

Klaas Hoekstra was afkomstig uit Heerenveen en kwam in 1930 naar Medemblik, op zoek naar emplooi als zelfstandig ondernemer. De Zuiderzeewerken waren in volle gang en hij kocht een oude zogeheten zolderschuit. Hij zette er een opbouw op en creëerde een drijvende werkplaats. De inventaris bestond uit een aantal oude, maar nog bruikbare machines: boor- en slijpmachine, schaaftbank, autogene lasapparatuur in de vorm van een carbid gestookte ontwikkelaar, een smidsvuur en zowaar een echte draaibank! Het geheel werd aangedreven door een voorin geplaatste Lister dieselmotor. Het werd aangeduid als de 'SCHUIT' en had een ligplaats bij de Overleekersluis, aan de Wieringermeerzijde. Inmiddels was het 1931 en waren de crisisjaren aangebroken.

Afb. 17: Werkschuit van Klaas Hoekstra in de Wieringermeer (ca. 1930).

Op de SCHUIT werden onder meer onderdelen gemaakt voor en reparaties verricht aan de talloze baggermolens, die ter ontginning van het drooggevallen land werden ingezet. Dat werk varieerde van nieuwe eigen gesmede mangaan stalen bussen en pennen in de baggeremmers tot nieuwe hardhouten lagerblokken in het onderzeskant. Veel reparaties moesten worden uitgevoerd aan de steenbreker, een gigantisch apparaat dat ter hoogte van het huidige BP-station op de Westerdijk stond. Zeker eens per week werden er nieuwe 'kiezen' in gemonteerd.

Afb. 18: Klaas Hoekstra, eerste eigenaar machinefabriek Hoekstra (ca. 1950).

Toen het werk aan de ontginning van de Wieringermeer afliep en de baggermolens zoetjesaan verdwenen, liep ook het werk voor Hoekstra aldaar terug. En dat middenin de crisisjaren! Tot overmaat van ramp wilde de Wieringermeer-directie de SCHUIT weg hebben van zijn ligplaats, uit 'esthetische overwegingen'.

In 1937 diende zich een kans aan in de vorm van de openbare verkoop van een opgeheven zuivelfabriek aan de Brakeweg te Medemblik. Bij opbod en afslag werd Hoekstra voor f 2.300,- eigenaar van dit pand. De inventaris van de SCHUIT werd verhuisd en de boot kon zelfs nog voor f 300,- worden verkocht. Vele vormen van metaalbewerking werden aan de Brakeweg uitgeoefend. In de eerste tijd vooral hoefbeslag, nieuwe stalen banden om spaakwielen en het uitsmeden van ploegmessen. Later kreeg het werk wat grotere omvang, onder meer: nieuwe loopvlakken voor de wielen van wegenwalsen en triltafels voor de fabricage van trottoirbanden door de firma Heerdt.

Zoon Ben Hoekstra komt in 1941 in het bedrijf. Hij zat toen pas een jaar op de Ambachtsschool te Hoorn, maar door de oorlog was de fietstocht erheen te gevaarlijk geworden. De opleiding werd via avondstudie voortgezet. Akkerbouwers uit de Wieringermeer vormden een deel van het klantenbestand en vaak was in die oorlogsjaren sprake van betaling in natura.

Zoals bekend is de Wieringermeer aan het eind van de oorlog onder water gezet. Veel landbouwwerktuigen van de getroffen akkerbouwers werden bij Hoekstra in de Brake neergezet. Ze werden dan, al dan niet aangetast door het water, zo goed en zo kwaad als mogelijk was gerepareerd.

Zodoende kwam het accent steeds meer te liggen bij werk voor de land- en tuinbouw: hooivorken, roders-schopjes, zeisenstrijkers, gegalvaniseerde kunstmeststrooibakken, etc. Daarnaast was er werk aan kolen- en oliekachels, met gebruikmaking van de handwagen die van collega's Smit of Van de Wetering werd geleend.

Op een gegeven moment was een verbouwing van de bedrijfsruimte nodig. Aan de voorkant werd een showroom gerealiseerd, waar, naast het kleine handgereedschap, ook trekkers stonden. Hoekstra was namelijk ook dealer van bijvoorbeeld de tweewielige Holder trekkers. In Jaaruitgave 2015 zagen we dat Krakei de productie van uienstaartmachines overdroeg aan Hoekstra. Maar er werden ook bollepelmachines en augurkensorteerders gemaakt, dáárvoor had hij een dealer in Enkhuizen.

Aan de achterzijde werd de werkplaats uitgebreid en dat was in belangrijke mate ook het gevolg van het feit dat Medemblik als industriekern was aangevoelen. Er kwam minder werk voor de tuinders, maar dat werd gecompenseerd door de toename van het werk voor de industrie, die zich vanaf de jaren '50 in Medemblik vestigde. Bij de bespreking van de jachtwerven Ten Wolde en Conyplex en de ontwikkeling van de eerste papiermachine door Rein Snel is dit aan de orde gekomen. Hoekstra wordt hieronder ook genoemd door Hans van Leerdam in relatie tot Stadtman en Medistad. Ook voor Plastic Packing zijn werkzaamheden verricht.

Door de toenemende vraag uit de hoek van de opkomende industrie, waarop Hoekstra met de geleverde service en getoonde bekwaamheid goed inspeelde, bleek de huisvesting aan de Brake rond 1975 te klein. Ook werd het wenselijk geacht wat centraler bij de klantenkring te zitten. Het bedrijf is toen verhuisd naar een nieuw pand aan de Nijverheidsweg. Gemiddeld was daar vijf man aan het werk.

Zoon Benno Hoekstra was tot 1985 één van hen. In dat jaar startte hij een eigen bedrijf, Elhoek Metaal geheten. Ook de schoonzoon van Ben, Harry Bouwman, werkte bij Machinefabriek Hoekstra. Een volgende stap was de verkoop van de machinefabriek aan de heer Montouban uit Haarlem in 1988. Helaas is het daarna niet gelukt om het bedrijf blijvend te laten floreren. Ergens in de jaren '90 moest zelfs het faillissement worden uitgesproken. Harry Bouwman is toen ook voor zichzelf begonnen.

H. Stadtman

H. Stadtman is opgericht in 1928 in Amsterdam en werd in 1961 overgenomen door Van de Wall. Op dat moment bestaat het uit een kartonnagefabriek en plastic-lasbedrijf dat mappen maakte. Vanaf 1962 wordt een plastic-lasbedrijf in Medemblik gevestigd, in de tijdelijke industriehal aan de Graaf Florislaan.

Blijkens mededelingen van Van de Wall, heeft burgemeester Letschert ook in dit geval weer een zeer prominente rol gespeeld. Op 23 september 1964 stellen B&W aan de raad voor om Stadtman optie te verlenen op een terrein aan de Randweg, naast dat van N.V. Bobé. Tot dusver produceert het bedrijf in de tijdelijke industriehal, maar het wil zich definitief hier vestigen. Een punt van discussie is nog geweest dat Stadtman een korting vroeg op het gas-tarief van het Gemeentelijk Gasbedrijf. Deze korting werd niet verkregen. Eind december krijgt Stadtman bericht dat de premieregeling uit 1963 van toepassing wordt verklaard op de nieuwbouw van Stadtman. In januari 1966 wordt met de bouw begonnen. In die tijd is Hans van Leerdam daar bedrijfsleider.

Hans komt uit een familie waarvan de jongens onderwijzer werden, behalve zijn vader want die mocht als invalide (na polio op tweejarige leeftijd) niet het onderwijs in. Zo ging dat in die tijd! Hij werd toen kassier bij een bank, die in de jaren 1928-29 failliet ging. Vader kreeg toen een werkloosheidsuitkering via de vakbeweging. Toen hij te kennen gaf te overwegen om ondernemer te worden, werd die meteen stopgezet. Dat kon toen kennelijk ook! Hij is toch een bedrijfje in cosmetische producten begonnen.

Afb. 19: Stadtman aan de Randweg.

Hans zelf begon met studie aan het seminarie, maar stopte daar na twee jaar mee en begon vervolgens op vijftienjarige leeftijd te werken. Dat deed hij bij een firma die kunststoffen en kunststofverwerkende machines importeerde. Daar leerde hij die branche al enigszins via de praktijk kennen. Dit is een terugkerend thema in zijn levensgeschiedenis: leren van de mensen en situaties waarmee hij in aanraking komt. Hij noemt ook nog de leiders bij de padvindrij. Verder de militaire dienst, waar hij als onderofficier diende. Na de dienstdienst gaat hij even terug naar de importfirma om al spoedig in dienst te treden bij de firma Albracht als assistent-bedrijfsleider. Dat duurt acht jaar, waarna Van de Wall hem in 1965 naar Stadtman haalt en hij in Medemblik wordt gestationeerd.

Het gaat van meet af aan crescendo in Medemblik. De productie wordt opgestuwd en het uitvalpercentage sterk verlaagd. Ook de eerder genoemde nieuwbouw aan de Randweg vervult Hans en zijn medewerkers met trots. De orders stromen binnen, de plastic industrie is tenslotte 'booming'. Een giga order was afkomstig van Organon. De pil was in opkomst, maar er werd nog wat heimelijk over gedaan en daarom moest de strip worden verpakt in een neutraal grijs etuijje. Hiervoor werd een machine aangeschaft bij de fabriek van Collpit uit Zandvoort. Hoekstra paste de machine aan voor deze specifieke productie.

In september 1968 wordt wederom de prijsreductieregeling toegepast voor 'horizontale uitbreiding van de fabriek', nu op basis van de regeling uit 1964. Op een gegeven moment, waarschijnlijk ergens in 1973, doet Van de Wall zijn aandelen in Stadtman over aan Twinlock uit Engeland.

Hans wordt benoemd tot directeur van Stadtman Nederland, dus inclusief het (kleine) bedrijf in Amsterdam. Eén van de eerste dingen die hij deed, was sluiting van de Amsterdamse vestiging. Zijn visie was: 'In Medemblik gebeurt het en daar is ook ruimte'.

Grote klanten waren, naast Organon, de Postcheque- en Girodienst, de banken die later ABN/AMRO vormden, Rabobank, Hema en V&D. Stadtman groeide op die manier uit tot de grootste van dit vakgebied in Nederland.

Wat betreft de inzet van personeel is veel gebruik gemaakt van de Sociale Werkplaats. In eerste instantie liep dat via Hoorn. Vanwege de vele uitbesteding door Stadtman werd rond 1980 in Medemblik een dependance opgezet. Die was gevestigd op de locatie van het huidige architectenbureau ME-2. Ook werd veel gebruik gemaakt van thuiswerksters. Van het eerder genoemde grijze etuijje moest bijvoorbeeld nog een randje worden afgehaald.

Dat werk werd via het eigen 'expeditiebedrijfje' rondgebracht. Tevens werden op die manier gevangen in de 'Krententuin' te Hoorn aan het werk gezet. In de tijd dat Hans er leiding gaf, werkten er maximaal 100 werknemers.

In 1966 is de Industriële Club Medemblik (ICM) opgericht. Eén van de redenen om de ICM op te richten was de onenigheid, die er bestond over het weg-trekken van vrouwelijk personeel bij elkaar! Een andere reden was de situatie rond de woningbouw, Medemblik kreeg van GS in het algemeen steeds een veel te klein contingent nieuwbouw toegewezen en voor stafpersoneel waren zelfs vrijwel geen aantrekkelijke woningen beschikbaar.

Ook noemt Hans als reden voor de oprichting van de ICM de tekortschietende infrastructuur, met als succesvol resultaat de actie 'Tweede Coen, doen!'. De ICM was in de Westfriesse Bedrijvengroep de drijvende kracht achter deze actie, die speelde in de jaren '70-'80. Van de ICM kende Hans, via de Nederlandse Bond van Boekbinderspatroons, al Piet Koomen sr.. Van hem heeft hij veel geleerd (daar heb je dat leren van anderen weer!). Ook kwam hij via de ICM in contact met Piet Koster, bedrijfsleider bij Van Houten, die hem één en ander bijbracht op het gebied van management. Jo Heerdt was de eerste voorzitter.

Verder waren onder meer lid: Pub Sluifers (bedrijfsleider bij Plastic Packing), Jan Jongert sr., Theo Deen van Resicon, Wim Lagendijk, Jan Bos van Polymarin (Hans is er nog commissaris geweest) en de bedrijfsleiders van Monroe, MPB en Hardmetaal. Warme herinneringen bewaart Hans aan Ben Hoekstra, niet alleen via de contacten met ICM, maar ook via het zakelijk contact. Hoekstra zorgde ervoor, dat de machines bij Stadtman zozegzegd op rolletjes liepen: 'Wij konden daardoor met een kleine technische onderhoudsafdeling volstaan'.

Hans is in 1980 gestopt bij Stadtman en verder gegaan met Medistad, dat hij bezig was op te bouwen. Na verloop van tijd is Stadtman door Twinlock verkocht aan de Van Dorp Groep, die het in 2003 weer heeft doorverkocht aan Biella uit Zwitserland. Biella Benelux is ontstaan uit twee gevestigde Nederlandse bedrijven:

- Kadee Delft B.V., opgericht in Delft in 1919;
- Stadtman B.V., opgericht in Amsterdam in 1928.

In 1998 werd Kadee Delft overgenomen door Biella. Na de acquisitie van Stadtman in 2003 vormden de twee bedrijven samen Stadtman Kadee B.V. in Hoorn als één productie- en distributie organisatie voor de Benelux-markt. In 2007 werd de bedrijfsnaam aangepast naar Biella Benelux en in de Biella Group geïntegreerd. In 2010 volgde de verhuizing van het verkoopkantoor naar Alkmaar.

De productie is eerst uitbesteed naar het Oostblok, maar toch weer teruggehaald naar Nederland en uitbesteed aan een bedrijf uit Purmerend. Dat laatste vernam ik van Paul Biersteker, die van jongs af aan tot 2010 bij Stadtman heeft gewerkt.

Naschrift:

Helaas werd na afronding van de kopij voor dit stukje bekend dat Winner Yachts inmiddels failliet is verklaard. In het Noordhollands Dagblad van 2 september 2016 laat Remco Sol weten dat hij het faillissement zelf heeft aangevraagd wegens uitblijvende orders. Drie jaar eerder was het eigendom al overgegaan op een Belgische investeringsmaatschappij. Mocht er een doorstart plaatsvinden, dan geschiedt die in Polen.

Tevens zijn in de eindfase van het opmaakproces nog twee verhalen over de industrie toegevoegd, die niet water-gerelateerd zijn maar wel gereed lagen 'op de plank'.

Sjaak Pronk
Medemblik, oktober 2016

Geraadpleegde bronnen

WFA - Westfries Archief, Hoorn:
GBM - Gemeentebestuur, Medemblik 1933-1980, diverse inventarisnummers.
Westfriesse Industrie-commissie, inventarisnummer 1838.
NHD, 21 april 1964.
Archief Benno Hoekstra.

Internet, diverse webartikelen.

Een uitgebreid notenapparaat kan worden geraadpleegd in de bibliotheek van de Oudheidkundige Vereniging "Medenblik".

Herkomst afbeeldingen:

Hanny ten Wolde, Medemblik: 2, 3, 8.
Contest, Medemblik: 4, 5, 6, 7.
Martin van Driel, Opperdoes: 11.
Sjaak Pronk, Medemblik: 10, 13.
René Snel, Abbekerk: 14, 15, 16.
Benno Hoekstra, Medemblik: 17, 18.
Arnold de Greeuw, Medemblik: 19.
Internet: 1, 9, 11, 12.

Jaarverslag 2014 - 2015

Opening

De opening wordt door de voorzitter, dhr. T. Pronk, verricht.

Bestuur

Dit jaar zijn mw. T. Rombout-Wolfslag en de heren A. Gieling en K. Stavenuiter aftredend. Herkiesbaar zijn de heren Gieling en Stavenuiter. Zij worden herbenoemd. Tot (nieuwe) secretaris wordt benoemd dhr. R. Boekel.

Leden

De vereniging heeft 377 leden. In vergelijking tot 2014 (385 leden) een kleine daling.

Overleden leden

In het afgelopen verenigingsjaar namen we afscheid van:

- Dhr. C. Bloedjes;
- Dhr. W. Bood;
- Mw. C. Dekker-Kamma;
- Dhr. J. Geusebroek;
- Mw. J. Kool-Breen;
- Dhr. B. Mureau;
- Mw. J. van der Werff-Gudmundsson.

De overleden leden worden herdacht met een moment stilte.

Stadswandelingen

In 2015 hebben wij 8 stadswandelingen verzorgd. De deelnemers hieraan komen niet alleen uit Medemblik, maar ook uit andere delen van het land. Onder andere via onze website (www.okv-medemblick.nl) wordt aan dit stuk promotie voor Medemblik bekendheid gegeven.

Lezingen

27 februari, Ad Dudink, Wat zongen "we" vroeger mee.

Een bijzondere avond met minneliedjes, feestliedjes, zeemansliedjes en gewaagde liedjes. Een muzikale terugblik tot aan de 50er jaren. Er werd volop meegezongen.

20 maart, Josje van Leeuwen, Archeologische wandeling door Medemblik.

Een digitale wandeling door de archeologie van Medemblik en de resultaten van recente onderzoeken. 24 april, Hans Nauta, Luchtoorlog boven West-Friesland.

Over het verloop van de luchtoorlog van 1940 tot 1945 boven de regio, waarbij onder andere aandacht werd besteed aan het grondradarstation Medemblik en het vliegveld Bergen. Deze avond werd bezocht door maar liefst 82 bezoekers.

23 oktober, Wilko van Zijverden, Van open zee tot nieuwbouwwijk.

Over het ontstaan van het West-Friese landschap.

Jaarlijkse excursie

De jaarlijkse excursie vond plaats op 13 mei 2015. Dit jaar was de bestemming Schokland en Urk. Deze geslaagde dag - waar 63 personen aan deelnamen - werd zoals gebruikelijk afgesloten met het traditionele diner in "Het Wapen van Medemblik".

Schenkingen

Velen hebben weer voorwerpen geschonken, waarvoor de vereniging zeer dankbaar is. Een overzicht hiervan kan per e-mail worden aangevraagd bij de secretaris.

Huisvesting

De vereniging zetelt in het gebouw de "Vier Weeskinderen" aan de Torenstraat. Daarnaast organiseren wij tentoonstellingen in het Stedsmuseum aan de Dam. Over de toekomst van het Stedsmuseum is op dit moment weinig nieuws te melden.

Openstelling Stedsmuseum

Het Stedsmuseum Medemblik heeft dit jaar iets minder (maar toch nog meer dan 4.000) bezoekers mogen verwelkomen dan in 2014. Dientengevolge was de opbrengst van de vrijwillige bijdrage ook minder. Vermeldenswaard is nog wel, dat wij in maart - buiten de reguliere bezoekers - in het kader van 'Medemblik 725 jaar stadsrechten' verspreid over drie dagen de kennis van 700 schoolkinderen over Medemblik mochten verrijken.

Verslag kascommissie

De kascommissie, bestaande uit de heren Koos Minnema en Mark Raat, heeft de boeken onderzocht en alles akkoord bevonden (decharge voor goedkeuring penningmeester).

Benoeming nieuwe kascommissie

De kascommissie voor 2016 bestaat uit de heren Mark Raat en Niek Hoogendijk. Tot reserve-lid wordt benoemd de heer Gerard van As.

Verslag penningmeester

De penningmeester, dhr. T. Gieling, geeft aan dat het afgelopen boekjaar een positief saldo kent van € 1.200,-. Komend boekjaar zullen de kosten nauwlettend in de gaten worden gehouden.

Vooruitblik naar 2016

Dhr. A. Gieling spreekt de hoop uit, dat de themavonden in 2016 net zo druk zullen worden bezocht als die in 2015.

T. Pronk, voorzitter,
R. Boekel, secretaris.
Medemblik, augustus 2016.

Colofon

Secretariaat:

R.J. Boekel Westersingel 10 1671 GN Medemblik Mail: r.boekel@quicknet.nl

Ledenadministratie:

A.T.N. Gieling Pampus 42 1671 RK Medemblik Mail: atn.gieling@quicknet.nl

Website:

<http://www.okv-medenblick.nl>

Contributie lidmaatschap:

€ 20,-- per jaar.

Jaaruitgave:

€ 6,-- per exemplaar.

Bestuur Oudheidkundige Vereniging "Medenblick":

A.J. Pronk	Voorzitter
A.B. Gieling	Vice-voorzitter
R.J. Boekel	Secretaris
A.T.N. Gieling	Penningmeester
N.J.P. Stavenuiter	Conservator
Mw. T. Huesmann	Coördinatrice
Mw. J. Mureau-Droog	Bibliothecaris
A. Dudink	Coördinator

Stadsmuseum

Op de eerste verdieping van het voormalige stadhuis aan de Dam is een permanente tentoonstelling ingericht over de geschiedenis van de stad Medemblik. In drie vertrekken staan vitrines met voorwerpen en bodemvondsten. Ook de statige burgemeesterskamer is toegankelijk.

Het Stadsmuseum is van half april tot half september geopend op woensdag, zaterdag en zondag van 12.00 tot 17.00 uur en op afspraak. Meer informatie vindt u op onze website.

Medewerkers redactiecommissie jaaruitgave:

A. Dudink
Mw. J. Mul-Paardekooper
A. de Greeuw
A. Kamma
S. Pronk
Mw. A.J.C. Revier-van der Aar

Bankrekeningnummer:

NL77 ABNA 0586 8451 00,
p/a A.T.N. Gieling, Pampus 42, 1671 RK Medemblik,
tel. 0227 - 544057.

Drukwerk:

Rosier, Grootebroek.

